

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra politologie a evropských studií

Kateřina Procházková

**PROBLEMATIKA VZNIKU A UZNÁVÁNÍ
STÁTŮ V KONTEXTU SOUČASNÉHO
MEZINÁRODNÍHO SYSTÉMU**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Markéta Žídková, Ph. D., M.A.

Olomouc, 2013

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně na základě uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci 23. dubna 2013

Kateřina Procházková

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí práce Mgr. Markétě Židkové, Ph.D., M.A. za cenné rady a konstruktivní kritiku. Zároveň chci poděkovat mé rodině a přátelům, kteří mě v průběhu psaní podporovali.

Seznam zkratek.....	6
Úvod.....	7
1. Stát jako aktér mezinárodních vztahů	12
1.1. Kritéria státnosti	12
1.2. Způsoby vzniku států.....	15
1.3. Zánik státu a stažení jeho uznání.....	16
2. Koncept uznání suverenity státu.....	18
2.1. Teoretické přístupy ke vztahu uznání a suverenity	18
2.1.1. Konstitutivní teorie.....	18
2.1.2. Deklaratorní teorie.....	21
2.1.3. Reflexe teoretických konceptů.....	22
2.2. Uznávání státnosti v současné mezinárodněpolitické realitě	23
2.2.1. Způsoby vyjádření uznání	24
2.3. Režimy uznání: <i>de facto</i> a <i>de jure</i>	25
2.3.1. <i>De facto</i> vláda, <i>de jure</i> vláda	25
2.3.2. Podmínky Evropského společenství pro uznávání států	26
2.4. Uznání jako politický akt	27
2.4.1. Podmíněné uznání	29
2.4.2. Předčasné uznání	30
2.4.3. Uspěchané uznání.....	31
2.4.4. Doktrína neuznání	31
2.4.5. Natažené uznávání.....	32
3. Postavení <i>de facto</i> států v mezinárodním systému	34
3.1. Důvody komplikující široké uznání <i>de facto</i> států.....	35
3.1.1. Teritoriální otázky	35
3.1.2. Problém secese: právo na sebeurčení vs. zásada zachování teritoriální integrity .	36

3.2. Široké uznání jako základní předpoklad plnohodnotného zapojení do mezinárodního společenství	37
3.2.1. Somaliland.....	38
3.2.2. Čínská republika (Tchajwan)	40
3.3. Praktické dopady absence diplomatického uznání de facto států na jejich fungování.....	42
4. Role mezinárodního společenství v procesu uznávání nových států	44
4.1. Mezinárodněprávní uznání a členství v OSN.....	44
4.2. Příklad Státu Palestina.....	47
Závěr.....	50
Prameny a Literatura.....	53
Prameny	53
Literatura	55

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

AIT.....	American Institute in Taiwan
CCNAA	Coordination Council for North American Affairs
ČLR.....	Čínská lidová republika
ES.....	Evropské společenství
OOP.....	Organizace pro osvobození Palestiny
OSN.....	Organizace spojených národů
TECO.....	Taipei Economic and Cultural Offices
TECRO.....	Taipei Economic and Cultural Representative Offices
UPU.....	Mezinárodní poštovní unie

ÚVOD

Zatímco 19. století představovalo vrchol koloniálního soupeření evropských mocností a na mapě světa bychom našli jen řádově desítky států, 20. století se bylo poznamenáno rozpadem světových impérií a několika vlnami vzniku nových státních subjektů, jež se zásadně promítly do podoby světa. Za posledních sto let se počet států, jejichž suverenita je široce uznávána, zečtyřnásobil, a to zejména díky procesu dekolonizace, který stál u znovuzrození desítek států. Ačkoli byl proces osamostatnění u většiny států již zdárně ukončen, nadále se setkáváme s entitami, jejichž postavení v mezinárodním systému není ještě zcela jasně vymezené.

Mezinárodní scéna tedy není jen doménou suverénních států a je třeba mít na zřeteli, že existují, a v minulosti také existovaly entity, které si široké uznání nezískaly. Tzv. *De facto* státy jako Kosovo, Podněstří či Somaliland, navzdory skutečnosti, že jako státy fakticky fungují a často stabilně existují po dlouhá léta, se dodnes potýkají právě s otázkou uznání státnosti a navazování diplomatických vazeb. Takových případů bychom v současnosti našli na dvě desítky, což dokazuje, že námi zkoumané téma je stále aktuální. Některé prognózy dokonce říkají, že existuje více než sto území, u nichž by se v budoucnu mohly potenciálně objevit tendence osamostatnit se. Státy s omezeným uznáním jsou do jisté míry opomíjenou anomálií současného mezinárodního systému, jejichž existence však zásadním způsobem zasahuje do podoby mezinárodních vztahů a ovlivňuje geopolitické procesy. Existence *de facto* států dokládá mezery v mezinárodním systému, které je do budoucna třeba na základě komplexního zmapování problematiky zaplnit určitými pravidly. Vymezení jasného statusu území a jeho následné uznání je například nezbytným předpokladem pro úspěšnou post-konfliktní rekonstrukci a vyrovnání. Právě zájem o nejasnosti v otázce uznávání vedly autorku k napsání této práce.

Vzhledem k tomu, že svět se zdá být v procesu fragmentace a decentralizace, a tyto tendence budou pravděpodobně v následujících letech pokračovat, je třeba problematice vzniku nových států a jejich uznávání věnovat větší pozornost, neboť se s ní v praxi budeme setkávat stále častěji. Náš zájem by měl být o to větší, že ani doposud nebyl problém uznávání států a vlád dostatečně uspokojivě rozpracován, což potvrzují i teoretici jako je M. J. Peterson či James Crawford.

Dříve než přejdeme k cílům a struktuře práce, je třeba si definovat, co samotný termín *uznání*, který je pro tuto práci stěžejní, znamená. Jedná se o vyjádření akceptace, že

nějaká situace či entita reálně existuje a skutečnosti, že důsledky tohoto stavu budou uznávajícím aktérem respektovány. (Petersonová 1982) Pojem uznání zahrnuje dva různé akty – uznání právní, kterým se budeme zabývat jen okrajově a i s jeho důsledky přenecháme k hlubšímu zkoumání právním odborníkům, a uznání politické, kterým se budeme zabývat v samostatné kapitole. Pravděpodobně nejčastěji se tímto pojmem sektáváme v mezinárodní praxi, a to ve smyslu uznání existence státu (*state recognition*), resp. uznání státní suverenity (*sovereignty recognition*), či vlády (*government recognition*). A právě těmito pojmy se bude zabývat i následující práce.

Další termín, se kterým se budeme v této práci často setkávat, a jehož objasnění v úvodu považuje autorka za nezbytné, je pojem *de facto stát*. Abychom se vyhnuli terminologickým nejasnostem, bude tento termín používán tak, jak je tomu standardem, tedy pro označení neuznaných entit efektivně fungujících jako státy. (Pegg 1998) Jejich protikladem jsou pak v jistém smyslu *failed states* – uznané, ale neefektivní státy; ty ovšem nejsou předmětem našeho zkoumání.

Autorka chce touto prací přispět k diskusi o problematice uznávání, která je zatím v českém politologickém a právním prostředí vedena jen v omezené míře, a poukázat na některé zásadní otázky týkající se vzniku států a mezinárodněprávního uznání jejich suverenity. Zaměří se na objasnění teoretického zázemí problematiky, důraz ale bude kladen zejména na uvádění zmíněných konceptů do praxe, a to v kontextu mezinárodního systému 20. století a první dekády století jednadvacátého.

V rámci jednotlivých kapitol se autorka zaměří na zodpovězení několika výzkumných otázek. Výchozími otázkami této práce jsou: *Kdy je možno hovořit o vzniku nového suverénního státu z hlediska mezinárodního práva? Jakou roli hraje uznání státnosti nové entity ze strany mezinárodního společenství; jedná se o konstitutivní akt, nebo jen o potvrzení skutečnosti? Stává se entita státem až v důsledku získání širokého mezinárodního uznání?* Odpovědi budou objasněny na základě analýzy teoretických přístupů ke vztahu uznání a suverenity, které budou předmětem první části druhé kapitoly. Dále se zaměříme na způsoby vyslovení uznání a problematiku uznání jako politického aktu, kde je nutno zodpovědět otázku, *zda lze politicky motivovaný akt uznání považovat za legitimní nástroj zahraniční politiky států?* Ve třetí kapitole, odpoví autorka na základě analýzy případů Somalilandu a Tchajwanu na následující otázky: *Je široké mezinárodní uznání základním předpokladem plnohodnotného fungování státu v prostředí*

*mezinárodních vztahů? Jaké jsou důsledky absence širokého mezinárodního uznání? Je možné navzdory absenci uznání fungovat v mezinárodním systému jako plnohodnotný stát? Závěrečná kapitola objasní možnosti zapojení *de facto* států do mezinárodních struktur a na příkladu Státu Palestina poukáže na to, zda má zapojení státu do struktur OSN zásadní důsledky v oblasti jeho státnosti a diplomatického uznání?*

Při realizaci práce, naplňování jejích cílů a zodpovídání výzkumných otázek, bude využito několika různých metod vědecké práce. V teoretické části se setkáme především s kompilační metodou, jejíž pomocí autorka systematicky shrne dosavadní výzkumy a vědění v oblasti vzniku státu a jeho uznávání, čímž vytvoří bázi pro ukotvení následujících analytických kapitol. Ale ani tato část nebude pouhou kompilací, neboť bude autorkou doplněna o systematickou klasifikaci historických případů do kompilací vzniklého rámce. Nacházíme zde také použití metody komparace, a to při srovnání dvou hlavních přístupů ke vzniku a uznání států. Kapitoly 3 a 4 jsou ze své podstaty analytické, což se promítá také do využití analytické klasifikace u definování problémů spojených s neuznáním, a do využití případových analýz konkrétních států v rámci několika podkapitol.

Problematika vzniku a uznání států je velice složitá; řeší otázky teritoriální, populační, ale také problémy efektivní správy a mezinárodních vztahů a teoretické i praktické fungování mezinárodního systému. V důsledku toho se jedná o téma prolínající se do několika vědních oborů, při jehož zkoumání se nelze vyhnout multidisciplinárnímu přístupu, což ostatně není ani žádoucí. Proto se i tato práce bude pohybovat na pomezí oborů mezinárodních vztahů, politologie, politické geografie, a mezinárodního práva a má za cíl danou problematiku uchopit co nejkomplesněji, s ohledem na to, že každá z těchto disciplín logicky klade důraz na rozdílné aspekty. Zde je nutno zdůraznit, že autorka nemá právní vzdělání, a tudíž bude právní stránku věci řešit jen v rozsahu základním a nezbytně nutném pro pochopení práce.

Teoretickému uchopení problematiky uznávání není zatím v českém akademickém prostředí přikládán velký důraz a můžeme jen stěží říci, že by byla soustavněji zkoumána. Stejně tak současný mezinárodní výzkum tuto tematiku upozadňuje, a tak většina klíčových teoretických prací, které nám posloužily jako nezbytný základ, vznikla v období po konci druhé světové války, v souvislosti s vytvořením Organizace spojených národů (dále jen OSN) a začínající dekolonizací. Větší množství literatury k uznávání států se objevuje v cyklech souvisejících se vznikem nových států, tzn. v první dekolonizační vlně 50. a

60. letech, později na přelomu 70 a 80. let v kontextu druhé dekolonizační vlny a dále v souvislosti s rozpadem bipolárního uspořádání světa na začátku 90. let. V současnosti se literatura zaměřuje zejména na problematiku separatistických útvarů a *de facto* států.

Práce vychází především ze sekundární literatury, zastoupené zejména klasickými texty o státu a jeho mezinárodněprávním uznání, ale také soudobými pracemi z oblasti mezinárodních vztahů a politické geografie. Značný prostor je však věnován také primárním zdrojům, a to zejména mezinárodním konvencím a rezolucím OSN. Pramenem stěžejním pro definování státu a vymezení jeho charakteristik byla autorce *Montevidejská úmluva o právech a povinnostech států* z roku 1933, na jejímž základě byl dále koncept státnosti rozpracován. Základními teoretickými koncepty problematiky uznání se na akademické půdě zabývali zejména právní teoretici Georg Jellinek, Lassa F. L. Oppenheim, Hersch Lauterpacht, Hans Kelsen a James Crawford, jejichž dílo tvoří dodnes základ pro zkoumání existence států v rámci mezinárodněprávního systému. Práce čerpá z klasických děl *Recognition in International Law* Harvardského profesora Hanse Kelsena, který se zaměřuje na podrobnou analýzu teoretických konceptů pojících se s uznáním, dále z *The Creation of States in International Law* Jamese Crawforda, právního teoretika působícího na Cambridžské univerzitě, který komplexně zabývá pojetím státnosti v mezinárodním právu. Různými úhly problematiky uznání se zabývají také eseje *The Recognition of New States and New Governments* a *The Effects of Recognition* jejichž autorem je Philip Marshal Brown, *Recognition and Non Recognition* od Edwina Borcharda a případová studie *De Facto and De Jure Recognition: The Arantzazu Mendi* z pera Herberta W. Briggse. Česky psané texty zde zastupuje *Vznik státu a jeho uznání v mezinárodním právu* od Haralda Christiana Scheua a *O státnosti a uznání státu v mezinárodním právu*, jehož autorkou je Zuzana Trávníčková, odbornice na mezinárodní právo veřejné působící na Vysoké škole ekonomické v Praze. Stěžejním dílem pro zkoumání uznání, coby politického aktu, bylo *Political Use of Recognition: The Influence of the International System* od M. J. Petersonové, profesorky politických věd na University of Massachusetts, která jednotlivé formy nejen vymezuje, ale vysvětluje je na základě historických příkladů.

Jako podklady pro analytickou část byly autorkou použity texty českých i zahraničních autorů pojednávající o problémech spojenými s uznáváním, resp. neuznáním a obvykle se zaměřující již na konkrétní státy či skupiny států. Jmenovitě se jednalo např. o analýzu *Tchaj-wan čeká změna kurzu* Rudolfa Fürsta, analytika Ústavu mezinárodních

vztahů, nebo v Mezinárodní politice publikovaný rozhovor s Ednou Adan Ismail na téma uznání Somalilandu. Podstatnými pro tuto práci byly také texty analyzující praxi uznání v souvislosti s působením mezinárodních organizací, především pak *Principles and Practices of Recognition by International Organizations* Hanse Aufrichta a *Some Thoughts about Recognition* z pera Quincyho Wrighta analyzující a klasifikující reálné případy uznání. V této části byly využity také studie politických geografů, profesora Vladimíra Baara a Tomáše Hocha z Ostravské univerzity, zaměřující se na problematiku de facto států a jejich působení v současných mezinárodních vztazích.

V souvislosti s nedostatkem české literatury k problematice uznávání narážíme na terminologické problémy. S absencí českých ekvivalentů k anglickým termínům jako je *hasty recognition*, *premature recognition* nebo *prolonged recognition* se autorka vyrovnává vlastními překlady konzultovanými s českými právními odborníky znalými překládání z anglického jazyka do češtiny. Pro přesnost uvádí v poznámce u jednotlivých překladů také původní anglické znění.

První část práce se zaměřuje na terminologické a teoretické ukotvení a je rozdělena do dvou kapitol. V první z nich je specifikován stát jako subjekt mezinárodního práva a analyzovány nezbytné znaky státnosti. Dále jsou charakterizovány možné způsoby vzniku, ale také zániku státu. Ve druhé kapitole se setkáváme s klasickou teoretickou debatou mezi konstitutivním a deklaratorním přístupem ke vzniku státu, jejichž pochopení je pro námi zkoumanou problematiku klíčové. Podíváme se také na jejich reflexi v současném mezinárodním systému. Analytická část práce je taktéž tvořena dvěma kapitolami, z nichž první (kapitola 3) se zaměřuje na postavení států s omezeným uznáním v mezinárodním systému a druhá (kapitola 4) na roli mezinárodního společenství v procesu uznávání nových států.

1. STÁT JAKO AKTÉR MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ

Státy jsou všeobecně považovány za hlavní aktéry mezinárodních vztahů a právě ony jsou subjektem definovaným a regulovaným v rámci mezinárodního práva. Před první světovou válkou bychom na mapě světa našli necelých šest desítek suverénních států, koncem let třicátých let už o patnáct více. Pozvolný nástup dekolonizace vidíme koncem 50. let, kdy už počet nezávislých států dosáhl první stovky. Pomyslným vrcholem je pak rok 1960, tzv. rok Afriky, kdy během jediného roku získalo samostatnost 15 afrických států. S koncem 60. let se již dostáváme přes hranici 150 široce uznaných států, v 70. a 80. letech se počet stabilizuje na cca 170. Nová vlna samostatnosti pak přichází s koncem bipolárního uspořádání a rozpadem Sovětského svazu, a tak se v 90. letech na politické mapě světa objevují další dvě desítky nezávislých států. S realitou 21. století se potýká na 200 zemí. Z toho lze usuzovat, že státy jsou fenoménem nestálým a velmi proměnlivým, což reflektují i poměrně časté změny politické mapy světa.

V této části práce se proto zaměříme na definici států a jeho základních atributů, tak jak je všeobecně přijímána v současném mezinárodněpolitickém systému a mezinárodním právu. Dále si vymezíme způsoby vzniku států, ale také na možnosti jejich zániku a případného stažení uznání státnosti ze strany dalších mezinárodních aktérů.

1.1. KRITÉRIA STÁTNOSTI

Vzhledem k tomu, že státnost se v mezinárodním prostoru pojí s určitými právy a povinnostmi, je nezbytné, aby bylo právně definováno, co je *stát* a jaká jsou hlavní kritéria, jejichž naplnění je předpokladem nabytí státnosti ve smyslu mezinárodního práva. Pro potřeby této práce budeme stát a jeho hlavní atributy chápat tak, jak byly v roce 1933 vymezeny *Montevidejskou úmluvou o právech a povinnostech států*. Nezbytnými kritérii státu jsou dle článku I této konvence: (a) *stálé obyvatelstvo*, (b) *vymezené státní území*, (c) *efektivní vláda* a (d) *schopnost vstupovat do vztahů s dalšími státy*. (Montevidejská úmluva, 1933)

Tato koncepce vychází z tradiční tříprvkové definice státu formulované německým právním teoretikem Georgem Jellinkem v roce 1900 v díle *General Theory of the State*, která se ujala jak v oblasti státovědy, tak mezinárodního práva. (Trávníčková 2012) Čtvrté kritérium, pokrývající vnější suverenitu státu, se objevuje v definici státu poprvé a dodnes zůstává pravděpodobně tím nejvíce problematickým. Na první pohled je však patrné, že

všechny atributy jsou vymezeny poměrně volně, z čehož dodnes vyvstává řada nejasností a rozcházejících se interpretací, na které se nyní blíže zaměříme.

1.1.1. Stálé obyvatelstvo

Na první pohled je zřejmé, že Montevidejská úmluva definuje atributy státu velmi široce. Již první kritérium, stálá populace, není příliš specifikováno. Dá se však předpokládat, že k jeho naplnění musí existovat určitá vazba dlouhodobého charakteru mezi populací a daným územím. Na takovou populaci bychom pak mohli v souvislosti s územím nahlížet jako na jeho obyvatelstvo. (Dixon 2007, Crawford 2013)

Nenajdeme ani žádné bližší požadavky na národnost obyvatelstva či jeho jazyk a původ, ba dokonce ani minimální hranice počtu obyvatel. Z tohoto důvodu mohl nezávislosti v roce 1968 dosáhnout také ostrovní mikrostát Nauru s necelými 10 tisíci obyvatel, stejně tak jako o 10 let později s podobnou populací souostroví Tuvalu, či roku 1994 federativní republika Palau s přibližně 20 tisíci obyvatel. Stejně tak nejsou stanovena bližší kritéria pro mobilitu obyvatelstva, důsledkem čehož i např. saharské nomádské kmeny putující pouští a překračující hranice a vracející se na určité místo mohou představovat populaci některého konkrétního státu. Přesto je nutno říci, že otázka stálého obyvatelstva bývá v souvislosti se vznikem nového státu skloňovaná a zpochybňována jen málokdy.

1.1.2. Vymezené území

Ačkoli se může zdát, že je to právě určité definované teritorium, jenž je základem fyzické existence státu. Přesto je i toto územní kritérium je definováno jen velmi vágně a v praxi zjišťujeme, že není zapotřebí ani jasná delimitace státní hranice. Najdeme mnoho příkladů, kdy hranice mezi dvěma státy není ani přesně vymezena, jako je tomu v případě východní části egyptsko-súdánské hranice, u které v mapách často najdeme zakreslených hned několik možných průběhů.

Častým případem jsou také územní a rozhraničovací spory, jako je tomu např. v oblasti Džammú a Kašmír, kde ani Indie, ani Pákistán neuznávají oficiálně stanovenou hranici, přesto však tato skutečnost nevede ke zpochybňování státnosti jednoho či druhého státu. Podobné nevyřešené teritoriální spory má např. Izrael či Mauretánie. (Hoch 2011) Také krátkodobá ztráta území v důsledku jeho obsazení či anexe jiným státem, jak jsme jí byli svědkem v případě Irácké okupace Kuvajtu v roce 1990, nebyla důvodem pro zánik

nebo zpochybnění existence Kuvajtského státu. (Dixon 2007) A totéž platí v souvislosti s intervencí zahraničních sil v Bosně a Hercegovině v 90. letech, Afghánistánu (2001) či Iráku (2003).

1.1.3. Efektivní vláda

Ačkoli první dvě (geografická) kritéria v sobě zahrnují jisté problematické faktory, zajisté nepatří mezi ta nejvíce diskutabilní. Poněkud komplikovanější je to s požadavkem efektivní vlády a kapacitou vstupovat do vztahů s jinými státy, tedy kritérii politickými.

Požadavek efektivní vlády vyjadřuje tzv. *vnitřní suverenitu*, která předpokládá existenci suverénní vlády, jež představuje nejvyšší autoritu nad vymezeným územím a obyvatelstvem. (Zbořil 2004) Vláda, která představuje *praktickou identitu*¹ státu, disponuje exkluzivní pravomocí v oblasti stanovování závazných norem chování, které může díky monopolu legitimního užití síly také vymáhat. „*Pouze státní orgány mohou v krajním případě použít násilí jako donucovací prostředek vůči obyvatelům státu, popřípadě delegovat tuto pravomoc podobně jako další kompetence na jiné osoby či instituce*“ (Drulák, Kratochvíl 2009: 268). Vláda je také primárně zodpovědná za dodržování mezinárodněprávních povinností a uplatňování práv. Tomáš Hoch (2011) dodává, že princip vnitřní suverenity vylučuje existenci jakýchkoli mocenských center nezávislých na centrální vládě.

To, co se jeví jako problematické, je hodnocení kritéria efektivity a také to, na základě kterých znaků by mělo být hodnoceno, což zmiňuje např. Scheu (2008). V praxi se v mezinárodním systému navíc setkáváme se státy, u nichž efektivní vláda zcela chybí, nebo se vyznačuje určitými limity. Takovéto státy jsou pak dle míry absence vnitřní suverenity označovány v rámci specifické terminologie jako *weak states*, *failing states*, *failed states* či *collapsed states*. Označení *stát* je těmto subjektům ponecháno i navzdory dlouhodobé absenci efektivní vlády, což dokazuje například Somálsko, k jehož rozpadu fakticky došlo již počátkem 90. let.

1.1.4. Schopnost vstupovat do vztahů s jinými státy

Vyjadřuje-li efektivní vláda vnitřní subjektivitu, pak schopnost vstupovat do vztahů s jinými státy je odrazem *suverenity vnější*. Tento bod se jeví jako diskutabilní hned z několika důvodů, ale tou hlavní výtkou je, že na schopnost interakce s dalšími státy lze

---

¹ Pojem „*practical identity*“ používá v tomto smyslu např. Martin Dixon (2007).

nahlížet také jako na důsledek státnosti, a nikoli její předpoklad. (Trávníčková 2012) K tomu se váže také tradiční konflikt mezi deklaratorní a konstitutivní teorií uznání státu, kterým se budeme zabývat později.

Shrneme-li to, pak v kontextu mezinárodního práva lze za suverénní stát považovat entitu, která má efektivně fungující vládu vykonávající správu nad určitým územím a jeho obyvatelstvem a je způsobilá interakce v systému mezinárodních vztahů.

V mezinárodním systému najdeme ale i velmi specifické výjimky jako je např. Suverénní řád Maltézských rytířů², jemuž zcela chybí obyvatelstvo (má pouze cca 11 tisíc členů) i území, ale přesto má status státu a zachovává si schopnost vstupovat do vztahů s dalšími mezinárodními subjekty. (Baar 2012)

1.2. ZPŮSOBY VZNIKU STÁTŮ

Politická mapa světa neustále prochází procesem změn, které nabývají na rozsahu zejména v souvislosti s revolučními změnami a válkami. Asi nejzásadnější proměny doznala ve 20. století, kdy proběhlo několik vln vzniku nových států spojených se světovými válkami a procesem dekolonizace. V konečném důsledku se tak počet států během jednoho století zečtyřnásobil.

Ačkoli vznik státu má významné důsledky v mezinárodní sféře, obecné mezinárodní právo nijak zvlášť proces jeho vzniku neupravuje. Z toho důvodu budeme následující část čerpat především z oboru politické geografie, který se způsoby vzniku států podrobněji zabývá.³

V minulosti jsme se mohli setkat se státy, jež vznikly v *důsledku prvotního osídlení*, tzv. na území nikoho; jednalo se např. o Spojené státy americké, Austrálii, Libérii, aj. Toto však bylo možné jen do chvíle, kdy kolonizace dospěla k zabránění veškerých neobsazených území. V období dekolonizace pak vznikaly nezávislé státy *konstituováním státní moci na území bývalých nesamosprávných kolonií*. Nejednalo se však o akt secese, neboť tato území se nepovažovala za integrální součást území velmoci. Mezi takové případy bychom zařadili většinu afrických států, např. Rwandu a Burundi (1962) nebo Angolu a Mozambik (1975).

---

² Celým názvem Suverénní vojenský hospitální řád sv. Jana v Jeruzalémě, na Rhodu a na Maltě.

³ O způsobech vzniku státu také např. Potočný, Miroslav, Jan Ondřej. 2011. *Mezinárodní právo veřejné*. Zvláštní část. 6. Doplněné a rozšířené vydání, Praha: C. H. Beck.

Dnes se vznik nového státu musí nutně dotknout podoby některého z již existujících států. První možností je *sloučení (fúze)* dvou či více států v jeden nový subjekt, jak tomu bylo např. při sjednocení Německa v roce 1990, či při vzniku Jemenské republiky spojením Jemenské arabské republiky a Jemenské lidově demokratické republiky v témže roce. Další možností je *rozpad*, kdy na místě existujícího státu vznikne několik nových menších států; příkladem může být rozpad Sovětského svazu (1991) a následný vznik téměř dvou desítek států v oblasti střední Asie a východní Evropy, či rozdělení České a Slovenské Federativní republiky v roce 1992.

Nový státní subjekt může vzniknout také v důsledku *odtržení*, neboli *secese*, kdy část území existujícího státu a tamní obyvatelstvo se odtrhne a vytvoří stát nový, přičemž původní stát si ponechává svou subjektivitu. Tak tomu bylo například při odtržení Chorvatska a Slovinska od Jugoslávie v roce 1991 či při odtržení části území Súdánské republiky a vzniku nezávislého Jižního Súdánu v roce 2011.

1.3. ZÁNİK STÁTU A STAŽENÍ JEHO UZNÁNÍ

Entita musí splňovat všechna čtyři kritéria, aby mohla být označena za stát. Neplatí ale, že ztrátou kteréhokoli jednoho z nich přestává být stát státem. Ve skutečnosti je to však mnohem komplikovanější, protože stažení uznání státnosti např. v důsledku absence efektivní vlády je velmi subjektivní a mohlo by hraničit se zasahováním do vnitřní suverenity státu. V praxi se tak se stažením uznání státnosti obvykle setkáváme, jen pokud dojde ke ztrátě jednoho z materiálních předpokladů, tedy obyvatelstva nebo území. Otázka ztráty území je navíc upravována mezinárodně uznávaným principem legitimacy, který stanovuje, že území získané násilnou cestou právně nenáleží agresorovi, ale zůstává součástí napadeného státu. (Dixon 2007) Skutečnost, že entita, která až dosud splňovala kritéria státnosti, ztratila některý ze základních atributů, čímž přestala být státem, a tudíž už není jako taková uznávána, může (ale nemusí) být ostatními mezinárodními aktéry potvrzena pomocí *actus contrarius* k aktu uznání. (Kelsen 1941) Prakticky si to můžeme ukázat na příkladu Afghánistánu či Iráku po intervenci Spojených států a spojeneckých jednotek. (Dixon 2007) Obě země v té době postrádaly efektivní vládu, ovšem nikdo nepochyboval o tom, že by přestaly existovat coby státy, neboť jak teritoriální, tak populační složka zůstala v obou případech přítomna.

Z hlediska mezinárodního systému a práva v rámci něj uplatňovaného má zánik státu méně právních důsledků než jeho vznik. Stát jednoduše přestává existovat, čímž

přestává být subjektem mezinárodněprávní úpravy a zanikají tak i vzájemné vztahy a závazky k ostatním státům.

V neposlední řadě je nutno zmínit, že státy zanikají *rozpadem*, jak tomu bylo v případě Československa 31. prosince 1992, či naopak *sloučením*, jako tomu bylo např. při sjednocení dvou německých republik 3. října 1990. Více ojedinělý je pak případ zániku státu *přírodní katastrofou*, například vylidněním v důsledku sopečné erupce či zaplavením, což může být v budoucnu aktuální zejména v případech malých ostrovních států, jakými jsou například Maledivy.

2. KONCEPT UZNÁNÍ SUVERENITY STÁTU

Otázka vzniku suverénního státu je v systému mezinárodního práva klíčová, neboť právě nabytím suverenity se z entity stává regulérní aktér v oblasti mezinárodních vztahů. Nabízí tedy dvě zásadní otázky: *Kdy je možno hovořit o vzniku nového suverénního státu z hlediska mezinárodního práva? Jakou roli hraje uznání státnosti nové entity ze strany mezinárodního společenství; jedná se o konstitutivní akt, nebo jen o potvrzení skutečnosti?* Pokusme se na tyto otázky odpovědět na základě srovnání teoretických přístupů ke vztahu uznání a suverenity.

V rámci této kapitoly se dále zaměříme také na podmínky Evropského společenství pro uznávání států, které vznikly v souvislosti s událostmi první poloviny 90. let a následnou státně-emancipační vlnou. Tyto podmínky jsou pro námi zkoumanou problematiku důležité, neboť vycházejí z mezinárodněprávního základu, jenž však dále konkretizují s ohledem na nastálou situaci ve východní a jihovýchodní Evropě a ustavují určitý stát Evropského společenství kolektivně zastávaný postoj, který v jistém smyslu představuje zásadní precedent.

2.1. TEORETICKÉ PŘÍSTUPY KE VZTAHU UZNÁNÍ A SUVERENITY

Až do 19. století se debata kolem uznání zaměřovala spíše na samotný akt projevu uznání státnosti, 20. století však přineslo zásadní posun a oblast zkoumání se zaměřila na konflikt kolem povahy uznání. (Crawford 2006) V teoretické rovině jde v zásadě o to, zda skrze mezinárodní uznání se stát stává státem, nebo je státem právě proto, že splňuje všechna kritéria státnosti.

V následující části se zaměříme na debatu mezi klasickým konstitutivním přístupem, coby produktem 19. století, a deklaratorní školou vzešlou z dynamických změn století dvacátého. Právě pochopení těchto dvou teoretických přístupů představuje základ pro studium a porozumění námi zkoumané problematice.

2.1.1. Konstitutivní teorie

Historicky starší konstitutivní teorie vychází z právního pozitivismu a její kořeny bychom mohli vystopovat až ke Georgu Wilhelmu Friedrichu Hegelovi, který zdůrazňoval absolutní suverenitu státu. (Raič 2002) Za základ teorie je považován výrok německého

právního teoretika Lassa F. L. Oppenheima⁴: „*Mezinárodní právo neříká, že stát neexistuje, dokud není uznán, ovšem předtím, než je uznán, si jej nevšímá. Jen a výhradně skrze uznání se stát stává mezinárodní osobou a subjektem mezinárodního práva.*“⁵ (Oppenheim citován in Raič 2002: 29) Zastánci konstitutivního přístupu, mezi něž patří např. Hersch Lauterpacht⁶, jsou tedy přesvědčeni, že utvoření nového státu je dokončeno až získáním širokého mezinárodního uznání. Hans Kelsen (1941) říká, že stát začíná svou legální existenci vlastním prohlášením státnosti, tehdy ovšem existuje jen sám pro sebe a bez vztahu s dalšími státy. Aby se takový stát stal subjektem mezinárodního práva, musí být uznán dalšími státy, ale také státem, ze kterého vzešel. Konstitutivní teorie tedy chápe uznání jako jedno z kritérií státnosti, neboť říká, že stát se stává mezinárodním aktérem jen a pouze skrze uznání ostatními státy.

Východiskem konstitutivní teorie je teze, že v každém právním systému, a tedy i v tom mezinárodním, musí existovat orgán kompetentní k určování subjektů relevantních pro daný systém. V současném mezinárodním systému, postrádajícím centrální autoritu, mohou tímto orgánem být jediné již existující suverénní státy, ať už jednajících individuálně či kolektivně. Takovéto rozhodnutí o uznání musí mít konečné právní důsledky. (Kelsen 1941; Crawford 2006) James Crawford, který se neřadí k zastáncům konstitutivní školy, ovšem namítá, že postoj, kdy názory jednoho konkrétního státu mají mít v důsledku konstitutivní charakter, není z hlediska mezinárodního práva obecněji aplikovatelný, neboť uznání nemusí být v takovém případě jen odrazem reality, ale také individuálních zájmů existujících států.

Nabízí se zde také otázka: *Kolik států musí entitu uznat státem, aby v rámci mezinárodního systému nabyla jim rovného postavení?* Značí snad fakt, že Lichtenštejnsko a Československo, resp. jeho nástupnické státy (1918–1938 a 1939–2009) se po dlouhá léta vzájemně neuznávaly a neměly spolu navázány diplomatické vztahy, že tyto subjekty v kontextu mezinárodněprávního systému plnohodnotně neexistovaly? Přes dvě desítky

---

⁴ Lassa Francis Lawrence Oppenheim (1858–1918) – německý právník považovaný za otce moderní disciplíny mezinárodního práva.

⁵ “*International Law does not say that a State is not in existence as long as it is not recognized, but it takes no notice of it before its recognition. Through recognition only and exclusively a State becomes an International Person and a subject of International Law.*” (Oppenheim citován z Raič, 2002: 29; totéž v Crawford, 2006: 15)

⁶ Hersch Lauterpacht (1897–1960) – rakouský právník a právní teoretik; v letech 1952 až 1954 člen Komise pro mezinárodní právo při Organizaci spojených národů a v letech 1955 až 1960 soudcem Mezinárodního soudního dvora. Zásadním způsobem ovlivnil studium a podobu mezinárodního práva a problematiku státní suverenity.

muslimských zemí neuznávají stát Izrael, a přesto je zcela relevantním hráčem na mezinárodním poli. Na druhou stranu, nezávislost Palestiny oficiálně uznává přes 130 států, tedy více než polovina všech suverénních států, navzdory tomu je nadále řazena mezi státy s omezeným uznáním, stejně jako Kosovo s 99 vyjádřenými uznáními suverenity⁷.

Nacházíme také další argumenty podporující odmítnutí konstitutivní teorie. Prvně, pokud je uznání suverenity konečné a trvalé, tak jak je k němu skutečně přistupováno, pak si lze jen těžko představit, že by některé uznání suverenity mohlo být shledáno nelegálním či dokonce bylo anulováno. Takovéto nezvratitelné uznání by potenciálně mohlo představovat alternativní prostředek intervence do záležitostí suverenity jiného státu, jehož důsledky by byly nevratné. (Crawford 2006)

Druhým problémem je relativismus v rámci konstitutivní teorie. H. Kelsen (1941) poukazuje na to, že právní existence státu je relativní; stát právně existuje jen ve vztahu k dalším státům a nemůžeme tedy mluvit o jeho absolutní existenci. Na základě této Kelsenovy úvahy J. Crawford dospívá k závěru, že je-li hlavní základní prvek teorie takto relativní, pak teorie jako celek by měla být zpochybněna. (Crawford 2006)

V zásadě však hlavní kritika ortodoxního deklaratorního přístupu tkví v přílišném lpění na neoddělitelnosti faktické a mezinárodněprávní existence státu a přehlížení existence *de facto* států a jiných podobných aktérů mezinárodního systému.

Mezi hlavními stoupenci konstitutivní teorie najdeme zejména teoretiky přelomu 19. a 20. století. Konstitutivní přístup však neodpovídal rychle se měnící realitě mezinárodního systému po první světové válce, a tak byl v průběhu 20. století upozaděn přístupem deklaratorním, který je z dnešního pohledu majoritní. To se odráží také ve skutečnosti, že se v mezinárodním systému s precedenty vycházejícími z konstitutivní teorie setkáme jen ojediněle. (Marshall Brown 1942) Institut de Droit International odmítnul konstitutivní přístup v roce 1936, a zároveň přijal princip, že: „(...) *nezávislost a právní rovnost států si žádá respekt k právu národů se svobodně organizovat nebo měnit své instituce* (...).“ (Institut de Droit International citován in Marshall Brown 1942: 107)

---

⁷ Kosovo vyhlásilo nezávislost 17. února 2008 a jen během prvního roku své existence bylo uznáno 54 státy. V současnosti jej uznává 98 ze 193 členských států OSN, Suverénní řád Maltézských rytířů a *de facto* stát Čínská republika (Tchajwan). Zatím posledním státem, který uznal nezávislost Kosova je od 16. března 2013 Guyana.

2.1.2. Deklaratorní teorie

Teoretici hlásící se k mladšímu deklaratornímu přístupu, mezi něž se řadí např. Emerich de Vattel, David H. Moore, Ti-chiang Chen nebo J. L. Brierly, tvrdí, že existence státu je nezávislá na uznání ostatními státy. Východiskem deklaratorní teorie je teze říkající, že „*entita není státem, protože je uznávána, ale je uznávána, protože je státem.*“ (Crawford 2006: 93) Ve chvíli, kdy entita naplňuje mezinárodněprávní kritéria státnosti, stává se státem *de facto*. Od této chvíle také disponuje základními právy a povinnostmi, jež se v tradičním mezinárodním právu pojí ke státnosti, čímž je eliminován vznik právního vakua v období mezi vznikem a uznáním státu, se kterým se potýkáme v konstitutivní teorii. Následné uznání dalšími státy je už jen projevem akceptace již existující skutečnosti. (Raič 2002)

Uznání je tak aktem ryze politickým, který vyjadřuje vůli uznávajících států rozvíjet vzájemné vztahy, ale nemá vliv na faktickou existenci nového státu. Stát může existovat, aniž by byl uznán, a existuje-li stát *de facto*, pak má právo aby s ním bylo zacházeno jako se státem. (Brierly citován in Raič 2002: 32) Stoupenci deklaratorní teorie také nachází oporu ve III. článku Montevidejské úmluvy, který říká, že „*politická existence státu je nezávislá na uznání ostatními státy. I před mezinárodním uznáním má stát právo bránit svou integritu a nezávislost, zabezpečovat ochranu a prosperitu (...)*“⁸ Mezinárodněprávní uznání tak není v rámci deklaratorní teorie považováno za konstitutivní znak státnosti, a tedy ani podmínkou pro vznik nového státu.

J. Crawford (2006) zdůrazňuje, že nevyjádření uznání nemůže změnit nic na faktické existenci státu. Což potvrzuje také současná praxe; neuznaný nebo částečně uznaný stát disponuje v mezinárodním systému jistým statusem, který se pojí s určitými právy a povinnostmi, a v mnoha případech vstupuje do vztahů s dalšími státy či je členem nebo pozorovatelem v mezinárodních organizacích.

David Raič (2002) zmiňuje, že akt uznání musí platit retroaktivně, a to až do okamžiku nabytí státnosti dané entity. Jinak by takovéto uznání mělo určující vliv na zrod státu jako mezinárodněprávního subjektu, což by však vedlo k přijetí konstitutivní teorie. Harald Christian Scheu (2008) ale podotýká, že navzdory skutečnosti, že v současném

---

⁸ „*Politická existence státu je nezávislá na uznání ostatními státy. I před mezinárodním uznáním má stát právo bránit svou integritu a nezávislost, zabezpečovat ochranu a prosperitu a následně organizovat svou zákonodárnou, výkonnou i soudní moc na základě vlastní vůle. Výkon těchto práv nemá žádné jiné limity než ty, které jsou dány v mezinárodním právu ostatním státům.*“ (článek III, Montevidejská konvence, 1933)

diskurzu převažuje deklaratorní teorie, jak v teorii, tak v praxi se setkáváme s rozdílným postavením států uznaných a neuznaných. Státy, které nedisponují širokým uznáním, naráží na překážky výkonu a vymáhání svých práv, nelze ovšem tvrdit, že by takovými právy vůbec nedisponovaly.

Abychom uzavřeli tuto teoretickou debatu, je třeba zmínit skutečnost, kterou zmiňuje D. Raič (2002), totiž že deklaratorní a konstitutivní teorie nachází v určitých otázkách shodu. Tradiční deklaratorní teorie tvrdí, že existence státu jako mezinárodního subjektu je závislá na legalitě jeho vzniku a že v případech, kde fakticky absentují atributy státnosti, je uznání takového subjektu coby státu nezákonné. K tomuto postoji se přiklánějí také zastánci ortodoxní konstitutivní teorie.

2.1.3. Reflexe teoretických konceptů

Docházíme tedy k závěru, že můžeme hovořit o státu, pakliže naplňuje čtyři montevideská kritéria státnosti, což koresponduje s tvrzením, že „*vytvoření nového státu je záležitostí skutečnosti, nikoli práva*“⁹. (Oppenheim, Roxburgh 1920: 373)

V důsledku své faktické existence je nově vzniklý stát považován ve vztahu k jiným státům za mezinárodněprávní subjekt, ovšem jen pokud jde o základní práva a povinnosti (např. dodržování lidských práv). Od plné účasti na fungování mezinárodního společenství jej tedy dělí právě získání uznání ostatních států. Právě skrze uznání, které je samo záležitostí práva, se nový stát řadí na úroveň ostatních států a stává se předmětem mezinárodního práva.¹⁰ (Oppenheim, Roxburgh 1920) Vladimír Baar¹¹ (2012) zdůrazňuje, že „*uznání širokým světovým společenstvím¹² je alfa a omega dalšího politického bytí příslušné entity de facto existujícího státu.*“ A právě praxí uznávání se budeme v dalších kapitolách podrobněji zabývat.

---

⁹ „*The formation of a new State is ... a matter of fact, and not of law.*“ (Oppenheim, Roxburgh, 1920: 373)

¹⁰ “*It is through recognition, which is a matter of law, that such a new State becomes a member of the Family of Nations and a subject of International Law.*“ (Oppenheim, Roxburgh, 1920: 373)

¹¹ Politický geograf...

¹² Baar zcela záměrně užívá spojení *širokým světovým společenstvím*, neboť není nikde dáno, kolika široce uznanými státy musí být nový stát uznán, aby mohl být považován za plnoprávného člena takového společenství.

2.2. UZNÁVÁNÍ STÁTNOSTI V SOUČASNÉ MEZINÁRODNĚPOLITICKÉ REALITĚ

Problematika uznávání, ačkoli je z hlediska existence a fungování státu v rámci mezinárodního systému naprosto zásadní, nebyla doposud ani teoreticky, ani prakticky uspokojivě řešena. (Kelsen 1941; Crawford 2006) Problematických bodů zde nacházíme hned několik. Často dochází, a to i v teoretické rovině, k záměně pojmů, v praxi pak najdeme mnoho výjimek a nestandardních postupů uznání, které někdy ne zcela odpovídají mezinárodnímu právu. Jedním z hlavních problémů je také přílišná vágnost mezinárodního práva v oblasti uznávání nových států, v jejímž důsledku vznikají dlouhodobě fungující *de facto* státy, kterým se nedaří např. z politických důvodů získat široké mezinárodní uznání a v důsledku toho i např. zastoupení v OSN.

Proces uznání nového státu je zcela a výlučně v kompetenci jednotlivých států. Záleží jen na nich, zda, za jakých podmínek a v jakém časovém horizontu, se rozhodnou nové entitě vyjádřit uznání, a tím ji přijmout sobě na roveň. (Borchard 1942) Uznání suverenity je určitým příslibem pro budoucí vzájemné vztahy, vyjádřením vůle navázat politické vazby, v žádném případě ale není jejich zárukou. Vyjádření uznání obvykle koresponduje s určitou povahou a rozsahem diplomatických vztahů mezi subjekty (vzájemná výměna diplomatických vyslanců, zřízení diplomatické mise, uzavírání smluv, apod.), jejichž podoba však není pevně kodifikována. (Kelsen 1941) Charakter těchto vztahů vychází zejména z postavení a zájmů zapojených aktérů, ale do jisté míry i z mezinárodní praxe.

Je důležité si uvědomit, že uznání státnosti je ve své podstatě aktem neodvolatelným¹³, což je skutečnost, která zabraňuje jeho politickému zneužívání, nejistotě a chaosu v mezinárodních vztazích. (Marshall Brown 1936; Heintze 2009) Neodvolatelnost uznání státnosti je nezbytná pro zajištění, že základní mezinárodněprávní normy, jako je třeba odmítání násilí¹⁴, prevence a trestání zločinů genocidy¹⁵, apod., se vztahují i na *de facto* státy. Právě rezoluce Valného shromáždění OSN definující násilí,

---

¹³ Respektive jen velmi těžko odvolatelným, a to za předpokladu, že dojde ke ztrátě některého z hmotných kritérií státu, tedy ztrátě veškerého obyvatelstva či teritoria.

¹⁴ Reflektující definici násilí stanovenou Valným shromážděním OSN v rezoluci *Definition of Aggression, A/RES/29/3314*. Rezoluce je dostupná v plném znění zde: <http://www.un-documents.net/a29r3314.htm>.

¹⁵ Vycházející z *Konvence o prevenci a trestání zločinu genocidy, 260 (III)*, která byla přijata Valným shromážděním OSN 9. prosince 1948. Konvence je dostupná v plném znění zde: <http://daccess-dds-n.y.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/044/31/IMG/NR004431.pdf?OpenElement>.

resp. její článek I sice mluví o použití násilí v souvislosti se *státy*, ale zároveň vysvětluje, že použité pojmu *stát* nijak nesouvisí otázkou diplomatického uznání či členství v OSN.¹⁶ (UN 1974a) Z toho lze odvodit, že definice zahrnuje také další entity, a to včetně států s omezeným uznáním.

2.2.1. Způsoby vyjádření uznání

V mezinárodní praxi se setkáváme s určitými standardními postupy při uznávání suverenity státu. Tím nejběžnějším je *explicitní vyjádření*, tedy politický akt ustavující diplomatické uznání. Uznávající stát dává prostřednictvím veřejného prohlášení či písemné deklarace jasně najevo záměr uznání dané entity. Toto uznání může být vyjádřeno *jednostranně*, a tedy pouze ze strany uznávajícího států vůči uznávané entitě, nebo *bilaterálně* na základě vzájemné výměny nót mezi vládou uznávajícího státu a vládou uznávaného státu. (Kelsen 1941)

Další možností je *nepřímé (implicitní) vyjádření* prostřednictvím aktů, které implikují uznání státu. K takovému uznání může dojít prostřednictvím navázání vzájemných vztahů či spolupráce, sjednání bilaterální smlouvy, apod. Za nepřímé vyjádření uznání státnosti můžeme považovat např. hlasování pro udělení statusu pozorovatelského nečlenského státu OSN, konkrétně k tomuto poslednímu případu se ještě později vrátíme. Nurullah Yamali (2009) ale zdůrazňuje, že podepsání multilaterální smlouvy, jakou jsou např. *Charta OSN* či *Konvence o prevenci a trestání zločinu genocidy*, v žádném případě neimplikuje vzájemné uznání mezi všemi signatáři.¹⁷

Je třeba si ale uvědomit, že samotný projev vůle navázat vzájemné vztahy, ať již vyjádřený explicitně či implicitně, však nezakládá žádné právní závazky, ty mohou být ustaveny pouze na základě uzavření konkrétních smluv. (Kelsen 1941)

---

¹⁶ Článek I rezoluce OSN *Definice Agrese* zní v plném původním znění takto:

Aggression is the use of armed force by a State against the sovereignty, territorial integrity or political independence of another State, or in any other manner inconsistent with the Charter of the United Nations, as set out in this Definition.

Explanatory note: In this Definition the term "State":

(a) Is used without prejudice to questions of recognition or to whether a State is a member of the United Nations;

(b) Includes the concept of a "group of States" where appropriate.

¹⁷ Všechny členské státy OSN jsou signatáři Charty OSN; Izrael stojí mezi signatáři vedle arabských států, se kterými se vzájemně neuznávají a neudržují bilaterální diplomatické vztahy.

2.3. REŽIMY UZNÁNÍ: *DE FACTO* A *DE JURE*

V mezinárodní praxi je někdy obtížné říci, zda daná entita zcela splňuje podmínky státnosti definované mezinárodním právem; problematičtým se může jevit zejména požadavek dlouhodobé, resp. trvalé efektivity a nezávislosti. Tato skutečnost se odráží v rozlišení mezi uznáním suverenity *de facto* a *de jure*. I na toto téma však najdeme spíše pestrout diskuzi s jen obecnými závěry. Institut de Droit International došel ve své rezoluci z roku 1936 k závěru, že: „*Uznání je buď definitivní a kompletní (de jure), nebo provizorní a omezené na některé právní vztahy (de facto)*.“¹⁸ S tím se ztotožňuje například Hans Kelsen (1941), který říká, že uznání *de jure* je konečné, zatímco uznání *de facto* je pouze přechodné a může být staženo.¹⁹ „*I kdyby politické uznání nemělo provizorní charakter, nejednalo by se o právní akt, a tedy, v tomto smyslu, o [uznání] de jure.*“ (Kelsen 1941: 612) Uznání *de facto* se tedy jeví jako čistě politický prostředek podmínečného charakteru, u něhož se jedná o ne zcela dokončený proces uznání. Takovéto uznání si ponechává určitý manévrovací prostor pro případnou budoucí změnu či návrat k původnímu stavu.

Podle Herberta W. Briggsa je rozlišení *de facto* a *de jure* uznání spíše záležitostí politickou než právní.²⁰ Toto tvrzení podkládá tím, že důsledky obou typů uznání se v zásadě příliš neliší (Briggs 1939; Kelsen 1941), což potvrzuje i současná mezinárodní praxe a příklad Tchajwanu, který je blíže rozebrán v následující kapitole. J. L. Brierly výslovně říká, že „*(...) neexistuje právní rozdíl mezi těmito dvěma formami [uznání]*.“ (Brierly citován in Briggs 1939: 690)²¹ V tomto ohledu zajímavý pohled podává Gabriele Salviole, který namítá, že i *de facto* uznání je ve skutečnosti uznáním *de jure*, neboť právní důsledky vyplývají i z *de facto* uznání. (Salviole citován in Briggs 1939: 691)

2.3.1. *De facto* vláda, *de jure* vláda

Krátce si objasníme také rozdíly mezi *de facto* vládou a vládou *de jure*, neboť i s těmito pojmy se v rámci zkoumané problematiky setkáváme. Právní uznání zakládá skutečnost, že daný jedinec nebo skupina jedinců představují z hlediska mezinárodního práva skutečnou vládu země. Stát ze své definice musí mít vládu, proto není možné, aby

---

¹⁸ „*La reconnaissance est, soit définitive et plénière (de jure), soit provisoire ou limitée à certains rapports juridiques (de facto).*“ (článek 3 rezoluce *La reconnaissance des nouveaux Etats et des nouveaux gouvernements*).

¹⁹ V tomto duchu k problematice přistupují také další teoretici, např. Karl Strupp či R. Erich,

²⁰ R. Erich shodně píše, že v mezinárodní praxi *de facto* a *de jure* uznání má stejné právní konsekvence. (cit. dle Briggs, 1939: 691)

²¹ Shodně se vyjadřuje také H. Kelsen (1941: 613).

stát A uznávající existenci státu B jako takového, zcela popíral právní existenci vlády státu B.

Uznání vlády skrze politický akt pak vyjadřuje vůli uznávajícího státu navázat s vládou vzájemné vztahy. (Kelsen 1941) Jako *de jure* vládu označí uznávající stát takovou vládu, o které si myslí, že by měla být oprávněnou držitelkou státní moci a reprezentantkou státní suverenity. *De jure* vláda ale může být v danou chvíli od této funkce odstavena *de facto* vládou, která je faktickou, byť možná neoprávněnou držitelkou moci. Vláda je uznána jako *de facto* vláda státu když např. uznávající stát má pochyby o efektivitě a stabilitě režimu, jeho nastolení nebo nesouhlasí s jeho ideologií. (Briggs 1939) Stát, ačkoli jeho vláda nemá politické uznání, zůstává v mezinárodním systému státem se všemi právy a povinnostmi a „(...) *neuznání vlády nemá žádný vliv na vzájemná práva a povinnosti existující mezi dvěma státy.*“ (Kelsen 1941: 615–616).

2.3.2. Podmínky Evropského společenství pro uznávání států

Začátek 90. let minulého století se nesl v duchu událostí výjimečného významu, které znamenaly mezník v teorii, ale zejména pak v praxi, uznávání nových států. Geopolitická mapa východní Evropy prodělala zásadní proměnu v důsledku rozpadu Sovětského svazu a Jugoslávské federace. Etablované státy musely zaujmout jasný postoj jak k celkovému vývoji, tak ke státům nově vznikajícím v tomto prostoru. 16. prosince 1991 vydalo Evropské společenství (ES) souhrnný dokument *Declaration On Yugoslavia And On The Guidelines On The Recognition Of New States*, skládající se ze dvou prohlášení: (1) Deklarace *Obecné zásady uznávání nových států ve východní Evropě a v Sovětském svazu* a (2) *Deklarace o Jugoslávii*.²²

První z nich se v úvodu odvolává na principy Helsinského závěrečného aktu a Pařížské charty, s důrazem na princip *sebeurčení*. Hlásí připravenost Evropského společenství uznat nové státy, které se, s ohledem k mezinárodní praxi a standardům, etablovaly *na demokratickém základě, přijímají mezinárodní závazky a v dobré víře se zavazují k účasti na mírovém procesu a jednání*. Evropské společenství tímto dokumentem zaujímá jednotné stanovisko k procesu uznání těchto států, jehož základní principy jsou následující:

---

²² Dohledatelné jako: European Community, “*Guidelines on the Recognition of New States in Eastern Europe and in the Soviet Union*”, 16 December 1991, reproduced in 31 (1992) *ILM* 1486; European Community, “*Declaration on Yugoslavia*”, 16 December 1991, reproduced in 31 (1992) *ILM* 1485.

- dodržování ustanovení Charty OSN a závazků vyplývajících z Helsinského závěrečného aktu a Pařížské charty, zejména s ohledem na vládu práva, demokracii a lidská práva;
- garantování práv etnických a národnostních skupin a menšin v souladu se závazky v rámci KBSE²³;
- respektování nedotknutelnosti hranic, které mohou být změněny jen mírovými prostředky a společnou dohodou;
- přijetí všech závazků relevantních k odzbrojení a nešíření jaderných zbraní, jakož i i k bezpečnosti a regionální stabilitě;
- zavázání se vypořádat dohodou, případně prostřednictvím arbitráže, všechny otázky týkající se nástupnictví státu a regionálních sporů. (ES 1991b)

Naplnění těchto zásad otevírá cestu k uznání a navázání vzájemných diplomatických vztahů. Evropské společenství a jeho členové se také zavazují, že *nebudou uznány entity, jež jsou výsledkem agrese*, a Společenství bude brát ohled na důsledky, které z uznání vyplynou pro státy sousedící s novým státem. (EC 1991b)

Deklarace o Jugoslávii navázala na výše zmíněné obecné zásady a stanovila, že Společenství a jeho členské státy se shodly na uznání nezávislosti všech jugoslávských republik, které budou splňovat výše zmíněná kritéria. Poprvé také blíže specifikovala proceduru žádosti o uznání nezávislosti.²⁴

Význam těchto dvou deklarácí tkví v tom, že stanovily přesné požadavky pro uznání suverenity nové entity, které jsou reflektovány celým ES, a také to, jaký průběh má proces uznání mít. (Yamali 2009) Zároveň potvrdily, že nově vznikající stát musí respektovat fundamentální principy mezinárodního společenství.

2.4. UZNÁNÍ JAKO POLITICKÝ AKT

Kelsenův (1941) výrok: „*Politický akt uznání, protože nemá žádný právní účinek, není konstitutivní pro právní existenci uznaného státu nebo vlády*“ nám může sloužit jako východisko pro tuto kapitolu. Chceme-li absenci právních důsledků vyjádřit jinak, pak

²³ Zkratka pro Konferenci o bezpečnosti a spolupráci v Evropě.

²⁴ Ta měla být v tomto případě nástupnických států Jugoslávské federace podána Evropskému společenství písemnou formou k určitému datu.

můžeme říci, že se jedná, resp. by se mělo jednat pouze o akt deklaratorní. Obecně je tedy uznání státu vnímáno spíše jako politický koncept než jako právní akt, neboť se neřídí přesně stanovenými pravidly a nemá právní konsekvence.

V současném mezinárodněprávním systému je vyslovení uznání aktem dobrovolným a kompetenčně plně náležícím jednotlivým státům, resp. jejich vládám. Ty nejsou žádným způsobem povinny se vyslovit, ať už pozitivně či negativně, k vyhlášení nezávislosti entity, ani když bez pochyby splňuje montevidejská kritéria. (Borchard 1942) Už tato skutečnost otevírá značný prostor pro zpolitizování celého procesu uznání.

S politickým využitím aktu uznání jsme se v průběhu 20. století, na rozdíl od století předcházejícího, setkávali takřka běžně, a tento trend přetrvává do současnosti. Dá se také říci, že se objevuje stále častěji, což ovšem není překvapující vzhledem k neustále rostoucímu počtu suverénních států a tedy i zvyšujícímu se počtu aktů uznání pojících se k případným nově konstituovaným státům.

Studie M.J. Petersonové (1982) na téma využívání uznání coby politického nástroje ukázala, že období politických krizí jsou spojena s vyšším výskytem zpolitizování uznání. Typicky si tento trend můžeme ukázat na dvou světových válkách či studené válce. Během druhé světové války se pro změnu politika Západu v oblasti uznávání výrazně odvíjela od postoje uznávaného subjektu k anti-fašistické koalici. V období studené války se uznávání odvíjelo od ideologické profilace uznávaného státu či vlády.

Zpolitizované akty uznání nabývají různých forem, mezi něž patří např. uplatňování doktríny neuznání (*non-recognition doctrine*), natažené uznání (*prolonged recognition*), ale také uspěchané (*hasty recognition*) a předčasné uznání (*premature recognition*), nebo naopak neuměřeně oddalované uznání (*delayed recognition*). (Yamali 2009; Kelsen 1949; Wright, 1950; Petersonová 1982; Hillgruber 1998) Taktéž motivace pro zpolitizování aktu uznání mohou být rozličného charakteru, v zásadě ale směřují ke dvěma odlišným cílům. Tím prvním je vyjádření přátelství, resp. pozitivního přístupu uznávajícího státu vůči uznávané entitě. Druhý cíl sleduje diametrálně odlišné zájmy, má vyjádřit nepřátelství a přehlížení entity coby relevantního mezinárodního aktéra. Toto (pasivní) vyjádření názoru v podobě uznání, resp. neuznání, může být doplněno o další (aktivní) kroky, například o materiální pomoc v případě pozitivních vztahů, nebo pozastavení dosavadní pomoci či přímo vojenské intervence u negativního postoje. (Petersonová 1982)

2.4.1. Podmíněné uznání

V historii diplomatického uznávání najdeme i několik případů, kdy bylo vládám nabídnuto uznání, pokud splní podmínky uznávající autority. Většinou se více než o ochranu zájmů uznávajícího státu jednalo o požadavky na podobu politiky nové vlády (demokratické vedení státu), případně o způsob, jak se postavit k opozici či představitelům minulého režimu. (Petersonová 1982) To potvrzuje i první výskyt tohoto fenoménu zaznamenaný roku 1878, kdy bylo podmíněné uznání²⁵ uplatněno ze strany Velké Británie, Francie, Itálie a Německa vůči Bulharsku, Srbsku, Černé hoře a Rumunsku coby uznávaným státům. Podmínkou tehdy bylo, že tyto státy nebudou na svém území uplatňovat žádná náboženská omezení. (Yamali 2009)

Jedním z klasických příkladů snahy specifikovat podmínky nutné k uznání je *Tobarova doktrína*²⁶. Ta se snažila vypořádat s náhlými změnami vlád států a jejich mezinárodním uznáním. Její hlavní myšlenkou je, že legitimita vlád, které se k moci dostanou násilím či skrze státní převrat, by měla být potvrzena ve svobodných volbách dříve, než budou uznány mezinárodním společenstvím. Tento postup měl zdůrazňovat určitou povinnost vlád dodržovat zásady demokracie a právního státu a vést k redukci občanských válek a převratů, a to zejména v zemích Latinské Ameriky. Přijetí se dočkala v některých latinskoamerických zemích a osvojila si ji také administrativa prezidenta Spojených států Woodrowa Wilsona. (Marshall Brown 1936) Celosvětově se však neuchytila a v roce 1930 byla definitivně nahrazena *Estradovou doktrínou* vycházející z principů nevměšování a sebeurčení.²⁷

Obvykle se setkáváme s podmínkami přicházejícími ze strany uznávající autority vůči uznávanému subjektu. Najdeme však i odlišný případ, kdy neuznaný režim Čínské lidové republiky (ČLR) kladl podmínky uznávající straně – Francii – a to ohledně podoby vzájemných vztahů, a zejména pak francouzsko-tchajwanských vztahů v období po vzájemném uznání. Výsledkem pevného postoje ČLR pak bylo přerušování vztahů mezi Francií a Čínskou republikou (Tchajwanem). (Petersonová 1982) Podobně tomu bylo i u normalizace vztahů ČLR se Spojenými státy o několik let později, s tím rozdílem, že

---

²⁵ V anglicky psané literatuře jako *conditioned recognition*.

²⁶ Pojmenována podle ministra zahraničních věcí Ekvádoru, Carlose Tobaru, který ji formuloval roku 1907. Tobar byl následně roku 1909 navržen na Nobelovu cenu míru.

²⁷ Jejím autorem je Genaro Estrada, který byl ministrem zahraničních věcí Mexika ve 30. letech. Tato doktrína ovlivňovala následujících 70 let zásadním způsobem mexickou zahraniční politiku. Hlavním principem je předpoklad, že zahraniční vláda by neměla žádným způsobem hodnotit vlády nebo změny vlád jiných států, neboť by takovýto krok představoval zásah do jejich suverenity.

Spojené státy a Tchajwan našly alternativní řešení pro udržení vzájemných kontaktů, ale na to se zaměříme v další kapitole.

2.4.2. Předčasné uznání

Bereme-li v úvahu, že uznání je obecně vnímáno jako vyjádření akceptace určité reality, v našem případě tedy uznání existence státu splňujícího montevidejská kritéria či vlády, jejímž předpokladem je faktické a stabilní držení moci, pak vyjádření uznání v době, kdy daný subjekt (ještě) zcela nespĺňuje zmíněná kritéria, je předčasné²⁸. Takové uznání je aktem, který je považován za protiprávní, neboť představuje politickou intervenci do vnitřních záležitostí suverénního státu. (Borchard 1942) Modelovým příkladem může být uznání povstalecké vlády usilující o alternaci stávající vládní moci ještě předtím, než se případně stane jejím faktickým představitelem. Předčasné uznání separatistického útvaru usilujícího o nezávislost, který však nenapĺňuje potřebná kritéria, může být považováno za zásah do teritoriální integrity státu.

Dle Petersonové (1982) je nejznámější případ předčasného uznání z 30. let minulého století, z období Španělské občanské války. Politická situace a ideologické rozpoložení tehdejší Evropy přispělo k tomu, že 17. listopadu 1936 vlády Itálie a Německa uznaly nacionalistický režim gen. Francisca Franca oficiální vládou Španělska, a to navzdory skutečnosti, že ustavená republikánská vláda měla stále pod kontrolou většinu země. Další příklady bychom našly během druhé světové války a v druhé polovině 20. století, kdy se předčasné uznání stalo poměrně signifikantním fenoménem spojeným s bipolárním uspořádáním světa. Dne 8. června 1969 zformovala Národní fronta osvobození Jižního Vietnamu (Vietkong) komunistickou Prozatímní revoluční vládu Jižního Vietnamu, která byla záhy uznána většinou států komunistického bloku jako oficiální představitel Jižního Vietnamu, ačkoli v té době ještě stále existovala konkurenční vláda sídlící v Saigonu.

Najdeme ale i případ, který je nám ještě bližší. Mashall Brown (1936) zmiňuje, že již během první světové války Spojené státy, Francie a Velká Británie udělily uznání Československu a Polsku, které v té době ještě samostatně neexistovaly. Československo bylo fakticky integrální součástí Rakouska-Uherska, zatímco Polsko bylo od roku 1795 rozděleno mezi Rusko, Prusko a Rakousko, obě země tedy byly *de facto* součástí jiných

---

²⁸ V anglicky psané literatuře jako *premature recognition*.

státních celků a postrádaly i vládu, která by vykonávala efektivní správu nad daným územím a obyvatelstvem.

2.4.3. Uspěchané uznání

Další formou politicky motivovaného uznání je uspěchané uznání²⁹. Setkáváme se s ním nejčastěji v případě změny vlád u již existujících států. Jedná se o takové uznání, které přichází v podstatě hned poté, co se nová vláda chopí moci, bez ohledu na to, jak efektivně funkci vykonává. (Petersonová 1982).

Názorným příkladem je uznání Čínské lidové republiky, jejíž vznik vyhlásili představitelé Komunistické strany Číny 1. října 1949, tedy v době, kdy v zemi stále ještě probíhala občanská válka s Čínskou nacionalistickou stranou. Nově vyhlášený stát se dočkal prvního uznání již 3. října, a to ze strany Sovětského svazu. Bezprostředně poté následovala uznání ze strany dalších komunistických států; jen do konce října se takto vyslovily vlády Bulharska, Rumunska, Maďarska, Korejské lidově demokratické republiky, Československa, Polska, Mongolska a Německé demokratické republiky. Je evidentní, že tato první vlna uznání vycházela více z ideologické spřízněnosti režimů než z principu potvrzení faktického a stabilního držení moci v rukou komunistické vlády, které bylo v té době ještě velmi sporné už jen z toho důvodu, že občanská válka probíhala až do května 1950.

2.4.4. Doktrína neuznání

Doktrína neuznání³⁰ není protikladem uznání státnosti, jež v mezinárodních vztazích představuje právní a, při nezměněných okolnostech, v podstatě i nezvratný akt. Naopak se jedná o politickou intervenci svého druhu, která nepatří mezi právní doktríny. (Borchard 1942) Jejím cílem je určitým způsobem sankcionovat neuznanou entitu, ať již z důvodů ideologických, politických, ekonomických, či kvůli ochraně dalších zájmů uznávajícího státu. V důsledku neuznání entita nedisponuje právy (a povinnostmi) náležícími suverénním státům a není na ni ostatními státy pohlíženo jako na rovnocenného partnera. (Hillgruber 1998)

Asi nejznámější uplatnění doktríny neuznání představuje *Stimsonova doktrína*, vycházející z reakce amerického ministra zahraničí Henry L. Stimsona na Japonskou invazi do Mandžuska ze 7. ledna 1932. Stěžejní myšlenkou nót, které Stimson poslal

---

²⁹ V anglicky psané literatuře jako *hasty recognition*.

³⁰ V anglicky psané literatuře jako *non-recognition doctrine*.

představitelům Japonska a Čínské republiky, je uplatnění politiky neuznání mezinárodních teritoriálních změn, ke kterým došlo za použití síly. (Colucci 2012) Východiskem Stimsonovy doktríny je jeden ze základních principů mezinárodního práva *ex injuria jus non oritur*.³¹ (Princeton university, 2013) Tato doktrína byla Spojenými státy uplatňována také mezi léty 1940 a 1991 jako reakce na sovětskou anexi tří pobaltských republik a jejich začlenění do Sovětského svazu. (Hiden, Made, Smith 2008)

2.4.5. Natažené uznávání

Natažené uznání³² je fenoménem, který se na mezinárodní scéně poprvé objevil až v meziválečném období v souvislosti s revolucí a změnou režimu v Rusku. (Petersonová 1982) Již tehdy se objevilo zároveň s využitím doktríny neuznání, což dodnes zůstává jedním z jeho typických rysů.

Roku 1917 došlo v Rusku k revolučnímu svržení carského režimu a moci se fakticky chopila bolševická vláda prosazující novou a pro mnoho zemí problematickou ideologii. Reakcí bylo mnoho případů neuznání nové vlády a pokračující – natažené – uznávání představitelů carského režimu nebo prozatímní vlády coby reprezentace Ruska, takový postoj přijaly například Spojené státy či Francie.

Také vývoj situace kolem dvou poválečných Čín představuje obdobný případ. Čínský komunistický režim objektivně převzal moc v pevninské Číně již roku 1949, přesto však mnoho zemí, mezi nimi i velmoci jako Francie, Spojené státy či Kanada po několik následujících let či desetiletí nadále uznávaly jako jedinou legitimní republikánskou vládu sídlící na Tchajwanu. Za příklad uplatňování nataženého uznání ve spojitosti s existencí státu bychom mohli považovat přetrvávající mezinárodní uznání existence Somálska coby plně funkčního státu, ačkoli k jeho faktickému zhroucení došlo již začátkem 90. let. (Záhořík 2012; Baar 2012)

S nataženým uznáním se tedy setkáváme v případech, kdy uznávající vláda má zájem na podpoře a pokračování sesazeného režimu, nebo se naopak snaží znesnadnit etablování režimu nového, ať již z důvodů politických, ekonomických či jiných. Je tedy zřejmé, že se jedná o velmi důležitý politický nástroj, který vzhledem k přehlížení absence efektivní kontroly, je nástrojem na hranici legálnosti. (Petersonová 1982)

---

³¹ V českém překladu z *bezprávi nevzniká právo*.

³² V anglicky psané literatuře jako *prolonged recognition*.

Existují však také státy, typickým příkladem je Švýcarsko, které se využívání uznávání jako politického nástroje zřekly a uznání má v jejich pojetí skutečně charakter aktu potvrzujícího existenci určitého reálného stavu bez ohledu na vlastní motivace a zájmy. U těchto zemí přichází vyslovení uznání obvykle nedlouho po naplnění kritérií státnosti a vyhlášení nezávislosti.

3. POSTAVENÍ *DE FACTO* STÁTŮ V MEZINÁRODNÍM SYSTÉMU

Organizace spojených národů ani žádný jiný orgán nemá pravomoc vydávat obecně závazná stanoviska týkající se suverenity států; ta patří, jak jsme si již řekli, zcela a výlučně mezi kompetence národních států. Tato skutečnost ponechává poměrně velký manévrovací prostor pro politiku států (na což poukazuje např. Trávníčková 2012), ale zároveň přináší řadu sporných momentů. Uznání často přichází s dlouhým časovým odstupem, výměnou za splnění určitých podmínek neprávního charakteru, nebo je spíše odrazem zájmů uznávajícího státu.

V mezinárodním právu nenecháváme manuál, který by sloužil jako vodítko pro entity usilující o získání státní suverenity. Neexistuje dokonce ani seznam konkrétních měřitelných kritérií, jejichž naplnění by bylo možno objektivně zhodnotit a dojít tak k jednoznačnému závěru, zda lze nové entitě přiřadit označení *suverénní stát* či nikoli. Důsledkem toho, co Jochen A. Frowein označuje za „*nedokonalost povahy mezinárodního práva*“³³ (Heintze 2009) je existence stabilních *de facto* režimů. V praxi se tedy v mezinárodním systému dlouhodobě setkáváme s různými entitami, které, ačkoli Montevidejská kritéria naplňují, nebyly z určitých důvodů uznány většinou států.

Neuznaných a částečně uznaných států existuje dnes celá řada a vyznačují se značnou heterogenitou, což je v praxi reflektováno v terminologii používané při jejich zkoumání. Setkáváme se tak pojmy *de facto* stát, *self-proclaimed state*, *pseudo state*, *para-state*, *almost-state*, *separatist state*, *quasi state*, *unrecognized state*, *de facto* režim, zárodečný stát či protostát. (Riegl 2012) Riegl (2010), ale zdůrazňuje, že tyto termíny vyjadřují spíše sémanticky odlišné popisy téže skutečnosti. Vysvětlení rozdílů mezi těmito termíny není pro potřeby této práce klíčové, a tudíž je nebudeme hlouběji analyzovat.³⁴

V minulosti bychom do skupiny částečně uznaných států zařadili např. Německá demokratická republika (do roku 1972), Severní Vietnam, Tuva (1921–1944), Tibet nebo Mandžusko (1932–1945). (Baar, Houdková, Želinský 2010) Dnes bychom mezi státy s omezeným uznáním jmenovali Tchajwan, Severní Kypr (od 1975), Saharskou arabskou demokratickou republiku, Kosovo, od 90. let pak Podněstří, Abcházie, Jižní Osetie, Náhorní Karabach či Somaliland. (Baar, Houdková, Želinský 2010; Luxner 2011; Baar

³³ Doslovně: „...the “*imperfect nature*” of international law...“

³⁴ Více k terminologii kvazistátů např. Riegl, Martin. (2010). *Terminologie kvazistátů*. Acta Politologica, Vol. 2, No. 1, s. 57-71.

2012; Riegl 2012) Pro ilustraci můžeme rozmístění těchto států vidět na mapě 1 a 2 (viz přílohy)

Právě tyto subjekty naplňují obsah pojmu *de facto* režim, který v 60. letech definoval německý právník Jochen A. Frowein. Specifickým příkladem je pak Palestinský stát, který, navzdory tomu, že je uznáván většinou suverénních států (přes 130 zemí), stále není stálým členem OSN; má ale status nečlenského pozorovatelského státu. Všechny tyto státy se dennodenně potýkají s důsledky absence širokého mezinárodního uznání, která, jak zmiňuje V. Baar (2012), představuje nepochybnou překážku např. při pronikání do ekonomického světa.

Z procesu dekolonizace navíc vznikly i státy, jejichž vlády se od počátku potýkaly s (ne)efektivní správou, ale široké mezinárodní uznání získaly, aby se později zhroutily a přesto v mezinárodním systému nadále existovaly, neboť článek VI. Montevidejské úmluvy říká, že: „uznání je bezpodmínečné a neodvolatelné“.

3.1. DŮVODY KOMPLIKUJÍCÍ ŠIROKÉ UZNÁNÍ *DE FACTO* STÁTŮ

H. Ch. Scheu (2008) zmiňuje, že období studené války do jisté míry zakonzervovalo mezinárodní systém a politika uznávání nových států se neodvíjela ani tak z principů mezinárodního práva, jako z ideologických koncepcí. S koncem bipolárního systému se však otázka uznání vrací na pole mezinárodního práva, byť tím hlavním, kdo o uznání rozhoduje s ohledem na své vlastní zájmy, jsou nadále suverénní státy. S rozpadem Sovětského svazu a dezintegrací Jugoslávie se do popředí zájmu teoretiků dostal také rozpor mezi principem teritoriální integrity a právem na sebeurčení spojeným s možností vytvoření nového státu.

3.1.1. Teritoriální otázky

Otázka vymezení státního území je jedním z nejčastěji zmiňovaných důvodů neuznání, ať už se jedná o nejasnou delimitaci hranic či teritoriální spor. V tomto ohledu H. Ch. Scheu (2008) zmiňuje jeden z klasických principů mezinárodního práva, zásadu *uti possidetis*³⁵ stanovující, že území a majetek zůstává na konci konfliktu v rukou aktuálního držitele, pokud není jinak stanoveno smlouvou. Tento princip tedy umožňuje útočné straně nárokovat si válkou získané území. *Uti possidetis juris* představuje modernizovanou formu

---

³⁵ Princip čerpající z klasického římského práva. *Uti possidetis, ita possideatis* v anglickém jazyce doslova znamená "may you continue to possess such as you do possess".

zásady a slouží k určení hranic států nově vzniklých z procesu dekolonizace. Tato zásada, jejímž hlavním principem je stabilita hranic, potvrzuje, že hranice nového státu budou kopírovat původní průběh hranice koloniálního území, ze kterého stát vzniká. Poprvé se s touto modernizovanou zásadou setkáváme v 19. století v souvislosti s dekolonizací Latinské Ameriky, kdy její užití mělo předcházet hraničním, teritoriálním konfliktům. (Hensel, Allison, Khanani 2006) Tentýž princip byl později aplikován během procesu dekolonizace Afriky³⁶ a Asie, a také po rozpadu Jugoslávie a Sovětského svazu. Aplikace této zásady dosáhla mimořádného významu v Africe, kde eliminovala výskyt pohraničních válek. V praxi se s jejím využitím setkáváme např. v pohraničním sporu mezi Burkinou Faso a Mali, kterou v roce 1986 řešil Mezinárodní soudní dvůr.³⁷

Problém vyvstává ve chvíli, kdy si uvědomíme, že koloniální hranice často nekorespondují s etnickým štěpením obyvatelstva. Toto je jedna z typických příčin mnoha krvavých občanských válek mezi etniky žijícími v rámci jednoho státu v post-koloniální Africe, např. v DRK, Rwandě, Ugandě, Nigérii, Mali či Súdánu. Nejedná se však o specificky africký fenomén, což nadále potvrzuje kavkazský region (Gruzie, Arménie, Ázerbajdžán), ale také současný západní Balkán.

Z jiného úhlu se k teritoriální otázce staví již zmiňovaná Deklarace ES o Jugoslávii, která se zaměřuje na ochranu území okolních, nezúčastněných států. V případě rozpadu Jugoslávie požadovala záruky zajišťující, že nevyvstanou žádné územní nároky vůči státům ES a nedojde ani k použití názvu, který by byl jen evokoval územní nároky, jak tomu bylo v případě Republiky Makedonie, které vedlo ke konfliktu s Řeckem kvůli shodě názvu s řeckou Makedonií. (ES, 1991a)

3.1.2. Problém secese: právo na sebeurčení vs. zásada zachování teritoriální integrity

Tradiční dilema, se kterým se setkáváme u většiny *de facto* států, spočívá ve vymezení jejich vyhlášení jako projevu práva na sebeurčení. Zde nacházíme určitý střet mezi právem na sebeurčení a zásadami chránícími stabilitu stávajícího systému. (Scheu 2008) Právo národů na sebeurčení je princip formulovaný v 19. století, v době národní emancipace, z něhož i dnes mnoho států odvozuje svou legitimitu (mezi nimi i Česká

---

³⁶ Kde bylo užití *Uti possidetis juris* bylo potvrzeno rezolucí Organizace africké jednoty z roku 1964, a to i jako potvrzení hranic u států vzniklých v jí předcházejících letech.

³⁷ Více o pohraničním sporu mezi Burkinou Faso a Mali zde: <http://www.icj-cij.org/docket/index.php?sum=359&code=hvm&p1=3&p2=3&case=69&k=b3&p3=5>.

republika, resp. dříve Československo). Toto právo je zakotveno v článku I Charty OSN³⁸ a bylo široce uplatňováno v období dekolonizace, ale také při rozpadu Sovětského svazu a Jugoslávie. Jeho cílem, resp. prostředkem jeho naplnění je vytvoření autonomního území, federace či vlastního státu postaveného na národnostním principu.

Dnes je toto právo diskutováno zejména ve spojitosti se separatistickými entitami, jako je španělské Baskicko, Čečensko, Tibet či ujugurská provincie Sin-ťiang v Číně, a *de facto* státy usilujícími o nezávislost, mezi něž patří např. Kosovo, Jižní Osetie, Náhorní Karabach či Severní Kypr. Bývá také často označováno za nástroj destabilizace a fragmentace mezinárodního systému.

Současná podoba geopolitické mapy světa z principu neumožňuje vznik státu bez toho, aby bylo území jiného státu zmenšeno, nebo došlo k jeho úplnému rozpadu; v tomto kontextu se otázka zásady zachování teritoriální integrity jeví zcela relevantní. (Scheu 2008). Územní integrita je mezinárodněprávní princip mající za cíl omezit secesionistická hnutí a jednostranně podniknuté změny hranic. Tato zásada se promítla například do ustanovení *Helsinského závěrečného aktu*³⁹, který mezi zásadami řídícími vzájemné chování států zmiňuje mj. neporušitelnost hranic a územní celistvost států. Striktní uplatňování tohoto principu jednak přehlíží skutečnost, že jak jednotlivé státy, tak mezinárodní společenství prochází určitými „životními cykly“ a proměnami, a jednak zásadním způsobem omezuje možnost aplikace práva na sebeurčení.

3.2. ŠIROKÉ UZNÁNÍ JAKO ZÁKLADNÍ PŘEDPOKLAD PLNOHODNOTNÉHO ZAPOJENÍ DO MEZINÁRODNÍHO SPOLEČENSTVÍ

V současné době lze identifikovat celou řadu *de facto* států, mezi ty skutečně fungující, s reálným potenciálem pro pozitivní posun v otázce definování jejich statusu, můžeme zařadit jen hrstku z nich (viz mapa 1 a 2).⁴⁰ Jedná se například o nejstarší *de facto* existující státní útvar Svobodný Džammú a Kašmír, jehož zahraniční politika však aktivně neusiluje o mezinárodní uznání. (Baar, Houdková, Želinský, 2010), dále Severní Kypr existující od roku 1975, z transformace zakavkazského prostoru na začátku 90. let se pak

---

³⁸ “*To develop friendly relations among nations based on respect for the principle of equal rights and self-determination of peoples, and to take other appropriate measures to strengthen universal peace;*”

³⁹ Je výsledný dokument Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě, který byl podepsán v Helsinkách 1. srpna 1975 zástupci 35 zúčastněných států.

⁴⁰ Baar, Houdková a Želinský (2010) mezi tyto řadí Severní Kypr, Podněstří, Abcházii, Jižní Osetii, Náhorní Karabach-Arcach, Somaliland, Svobodný Džammú a Kašmír a Tchajwan.

vynořily Abcházie, Jižní Osetie, Náhorní Karabach. V současnosti asi nejčastěji skloňovaným *de facto* státem je Kosovo, a dlouhodobě se v popředí zájmu akademiků pohybuje také Palestina. V následující části se blíže zaměříme na dva méně často zmiňované případy. Prvním z nich je Somaliland, dlouhé roky fakticky existující stát, kterému se však doposud nepodařilo získat jediné oficiální uznání, a to ani ze strany některého ze států s omezeným uznáním. Druhým a zcela odlišným případem je Tchajwan; stát, který si prošel obdobím širokého uznání, aby o něj po několika desítkách let přišel, ovšem bez toho aby se v praxi propadl zcela na úroveň ostatních *de facto* států. Podařilo se mu totiž najít způsob, jak v mezinárodním systému fungovat i jiným způsobem než bylo do té doby obvyklé.

3.2.1. Somaliland

Republika Somaliland je paradoxním případem, neboť v dosti nestabilním regionu Afrického rohu, patří dlouhodobě k těm nejstabilnějším oblastem. Přesto se jí za více než 20 let své existence, nepodařilo získat mezinárodní uznání.

Z chaosu po rozpadu Somálské republiky⁴¹, již byl Somaliland od 60. let integrální součástí, a to i během občanské války, která byla vyvrcholením dlouhodobého napětí v nesourodé kmenové společnosti, se v roce 1991 zrodil Somaliland (viz mapa 3).⁴² Toho roku došlo k pádu diktátorského režimu a ze zbytků zpustošené země se na severu Somálska znovuetabloval *de facto* suverénní státní útvar, Republika Somaliland, která existuje nepřetržitě a stabilně od 18. května 1991, kdy byla vyhlášena. Již první roky existence přinesly stabilizaci oblasti a značné zlepšení bezpečnosti, a to i přes absenci zahraniční podpory. (Záhořík 2012) Současná podoba státu s kodifikovanou ústavou, funkční vládou a parlamentem, bezpečnostními složkami, soudním systémem a pravidelnými volbami, do značné míry naplňujícími kritéria svobodné, spravedlivé a pluralitní, reflektuje požadavky demokracie, byť s určitými přetrvávajícími limity. (The Bartlett Development Planning Unit 2012) Somaliland také s mnoha státy udržuje vazby ekonomické povahy, přesto však nebyl dosud žádnou zahraniční vládou uznán. (Baar 2012)

---

⁴¹ Somálskou republiku lze dnes bezesporu označit za v úvodu zmíněný *failed state*.

⁴² Somaliland prakticky kopíruje území původního Protektorátu Britský Somaliland, leží při pobřeží Adenského zálivu a hraničí s Džibutskem a Etiopií. Rozlohou zabírá cca čtvrtinu celého území původního somálského státu.

Absence uznání znemožňuje Somalilandu jakékoli oficiální (diplomatické) vazby s dalšími státy, včetně uzavírání bilaterálních a multilaterálních smluv či vstupu do mezinárodních organizací.⁴³ Zahraniční politika země proto primárně zaměřuje své snahy na vyjednávání vedoucí ke změně tohoto statusu. Stabilně fungující vláda a demokratické zřízení představují v tomto smyslu dobrý výchozí bod.

Prvním otevřeným náznakem určitých diplomatických vztahů (byť bez oficiálního prohlášení uznání) byla návštěva etiopského ministerského předsedy Melese Zenawiho u prezidenta Somalilandu Dahir Rayale Kahina v červnu 2007. (Afrol News 2007) S Etiopií má Somaliland dlouhodobě nadstandardní vztahy; což je dáno i tím, že Etiopie potřebovala po rozpadu Somálska a odtržení Eritreje, spolehlivého partnera, který by ji umožnil přístup k moři, které je zásadní pro její mezinárodní obchodní výměnu. I z tohoto důvodu mají obě země mezi sebou otevřené hranice. Etiopie navíc funguje jako prostředník při distribuci mezinárodní pošty do Somalilandu. Přesto nemůžeme očekávat, že by z její strany přišlo to zásadní první uznání, a to z důvodu zasahování do vnitřních záležitostí sousedního Somálska. (Záhořík 2012) Důležitým milníkem byl také podzim roku 2007, kdy byli zástupci Somalilandu pozváni na summit zemí Commonwealthu v Ugandě. (Qaran News 2007) Za jeden z možných záblesků pozitivního vývoje lze považovat už jen samotné projednávání uznání Somalilandu na půdě EU, na druhou stranu aktuální kroky Obamovy administrativy, která začátkem roku 2013 uznala somálskou centrální vládu sídlící v Mogadišu, implikují negativní stanovisko Spojených států k nezávislosti Somalilandu.

Shrňme si nyní aspekty, které bývají prezentovány jako sporné pro uznání Somalilandu. Asi nejzásadnější je problematický postoj OSN a Africké unie, které trvají na zachování existujících národních hranic. Existují také obavy, že by se případné uznání mohlo stát precedencem motivujícím jiné regiony k nezávislosti a následné fragmentaci Afrického rohu i celého kontinentu.⁴⁴ Příklad možného řešení bychom mohli najít v sousední Eritreji, jejíž odtržení bylo posvěceno souhlasem mateřské Etiopie, nový stát

---

⁴³ Navzdory diplomatické izolaci, najdeme iniciativy, které se s touto snází skutečností operativně vyrovnat. Příkladem je organizace *The Somaliland Development Corporation*, sídlící v Británii,⁴⁵ se snaží přilákat zahraniční investory a navázat ekonomickou spolupráci, která by kompenzovala absenci ODA a ekonomických vztahů na oficiální mezistátní úrovni.

⁴⁴ Zde lze ovšem argumentovat, že Somaliland je příkladem *sui generis*, neboť se zbytkem Somálska má jen málo společného. Území Somalilandu obývají jiné klany, jazyky se také značně liší, země navíc užívá vlastní měnu i pasy. Rozchází se také historie obou zemí a jejich existence v době kolonialismu, kdy Somaliland fungoval samostatně coby Protektorát Britský Somaliland, zatímco zbytek země byl kolonizován Itálií. Svazek z roku 1960 ani nebyl ratifikován oběma parlamenty (Adan Ismail, 2008) a po dlouhé roky byl zdrojem napětí mezi regionem Somaliland a centrální vládou, které vyústilo v 80. letech v občanskou válku. Vyhlášení nezávislosti Somalilandu pak už bylo v podstatě jen návratem k historicky fungující podobě státu.

pak neměl se získáním širokého mezinárodního uznání žádné komplikace. (Baar, Houdková, Želinský 2010; Adan Ismail 2008) Tato možnost je však v současném v chaosu se zmítajícím Somálsku, které nemá ani široce uznávanou vládu, jež by takový souhlas vyslovila, v nedohlednu.

3.2.2. Čínská republika (Tchajwan)

Čínská republika (dále jen Tchajwan) je jedním z nejdéle fungujících *de facto* států. Postavení Tchajwanu, který můžeme vidět na mapě 4, v mezinárodních vztazích se za dobu jeho existence několikrát zásadně proměnilo; země si prošla obdobím uznání i členství v OSN, kde byla jedním ze zakládajících členů, aby byla od 70. let, v důsledku normalizace americko-čínských vztahů, postupně situována do pozice bezprizorní země. (Fürst 2008) *Rezoluce Valného shromáždění č. 2758 z 25. října 1971* odebrala Čínské republice status legitimního reprezentanta Číny, vyloučila ji z členství v OSN a jako jedinou legitimní vládu uznala vládu Čínské lidové republiky (ČLR), která tak zároveň přebrala i její křeslo v Radě bezpečnosti OSN.

Tchajwanu se však podařilo plně využít svůj potenciál a dobrý ekonomický základ z doby, kdy patřil mezi plně uznávané státy, a vybudovat silnou znalostní ekonomiku, čímž se zařadil mezi první vlnu tzv. *asijských ekonomických tygrů*. Následoval růst životní úrovně, uvolňování autoritářského systému, vznik politické opozice a postupná demokratizace, která v 90. letech vyústila v celkovou demokratizaci politického života. Tchajwanská vláda také upustila od desítky let zastávaného postoje, že je představitelem i pevninské Číny,⁴⁵ což byl v podstatě nezbytný krok pro případné znovunabytí suverenity. (Baar, Houdková, Želinský 2010) Ostatně důvodů hovořících pro nezávislost Tchajwanu najdeme celou řadu, nejsou však předmětem zkoumání této práce. Přesto si dovoluji zmínit alespoň stěžejní argument, že Tchajwan se vyvíjel odděleně od pevninské Číny prakticky od roku 1895 jako japonská kolonie a pak od roku 1949 jako Čínská republika pod vedením Národní strany Kuomintang. (Fürst 2008)

Současná Čínská republika vykazuje ze všech *de facto* států asi nejvíce proaktivní zahraniční politiku intenzivně usilující o znovuzískání svého křesla mezi ostatními státy

---

⁴⁵ Tchajwanská vláda však nikdy neproklamovala oddělení se od Číny, čímž se nepasovala do pozice separatistického útvaru, jako je tomu u jiných *de facto* států. Případ Tchajwanu se tedy typologicky od ostatních liší. (Baar, Houdková, Želinský, 2010)

mezinárodního společenství. Oficiální diplomatické vztahy má navázány jen s 23 státy,⁴⁶ které jí vyslovily uznání; vztahy s těmito státy probíhají po standardních diplomatických liniích, jak je tomu běžné u jiných států. Vzhledem k tomu, že ČLR odmítá diplomatické vztahy se zeměmi, které uznávají Čínskou republiku jako nezávislý stát, ba dokonce vyžaduje, aby byly potvrzeny její nároky na území Tchajwanu, vzniká tlak na ostatní státy, aby se od Tchajwanu „odstříhly“, resp. aby si zvolily mezi spoluprací s ČLR a s Čínskou republikou. (Henckaerts 1996) Vzhledem k silnému postavení ČLR v mezinárodním systému je pak volba ostatních států v podstatě jednoduchá.

Většina zemí však nahlíží na Tchajwan jako na nezávislý stát a udržuje s ním určité vztahy na neoficiální bázi. Ty jsou vedeny skrze *de facto* ambasády, fakticky však komerční subjekty, nazvané *Taipei Economic and Cultural Representative Offices* (TECRO) a jejich pobočky *Taipei Economic and Cultural Offices* (TECO), které sídlí v jednotlivých zemích a mají na starost v podstatě totéž, co běžné ambasády⁴⁷. (Ministry of Foreign Affairs, Taiwan 2012) Scott Pegg (1998) o tomto alternativním způsobu organizace vzájemných vztahů mluví jako o „*privatizaci oficiálních vztahů*“.

Je-li na případu Tchajwanu něco opravdu zajímavého, pak to jsou jeho vztahy se Spojenými státy. Ty jsou dlouhodobě jedním z jeho hlavních spojenců, navzdory tomu, že diplomatické uznání Tchajwanu stáhly v 70. letech v důsledku, resp. jako podmínku normalizace vztahů s ČLR. Roku 1979 byly vzájemné vztahy upraveny dokumentem *Taiwan Relations Act*⁴⁸ přijatým administrativou prezidenta Jimmyho Cartera za účelem udržení vzájemných obchodních, kulturních a jiných vztahů. Pro potřeby zprostředkování těchto neoficiálních vztahů byl ještě téhož roku zřízen *American Institute in Taiwan* (AIT), soukromá nezisková korporace, která nebyla formálně nijak navázána na americkou vládu. (CITACE) Tchajwanským ekvivalentem AIT je *Coordination Council for North American Affairs* (CCNAA). Veškerá jednání mezi Spojenými státy a Čínskou republikou pak probíhají výlučně skrze tyto dva orgány. (Pegg 1998) Plnou funkčnost tohoto alternativního řešení dokazuje i skutečnost, že na konci 90. let byl Tchajwan pátým největším obchodním partnerem Spojených států. (Mangelson citován in Pegg 1998)

---

⁴⁶ V současné době jej uznává 22 států OSN, a to převážně malé ostrovní státy Pacifiku a Karibiku, středoamerické státy, a čtyři africké země, a Vatikán.

⁴⁷ Starají se o udržování dobrých vzájemných vztahů, podporují obchodní výměnu a spolupráci, zprostředkovávají studijní granty, vydávají víza atd.

⁴⁸ Plné znění *Taiwan Relations Act* je dostupné na stránkách American Institute in Taiwan: <http://www.ait.org.tw/en/taiwan-relations-act.html>.

Už na přelomu 70. a 80. let začaly Spojené státy skrze AIT dodávat Tchajwanu také vojenské vybavení, což, přes značnou nevoli ČLR, trvá dodnes. Postoj Spojených států ke vztahu Tchajwanu a ČLR je oficiálně takový, že ČLR by se měla zříci použití síly proti Tchajwanu a oba státy by také neměly podniknout žádný krok, který by jednostranně změnil status Tchajwanu. (Kan, Morrison 2013.) Paradoxně zde tedy vzniká situace, kdy Spojené Státy poskytují Tchajwanu vojenskou záštitu proti ČLR, kterou však uznávají jako jedinou právoplatnou vládu Číny. (Fürst 2008)

Tchajwanský příklad tedy ukazuje, že při vůli ostatních států, lze dlouhodobě existovat, prosperovat a nebýt v úplné politické izolaci, přestože stát nedisponuje širokým uznáním. Model privatizace oficiálních vztahů může být inspirací pro další státy s omezeným uznáním, které hledají alternativní cesty svého zapojení do mezinárodních vztahů.

3.3. PRAKTICKÉ DOPADY ABSENCE DIPLOMATICKÉHO UZNÁNÍ DE FACTO STÁTŮ NA JEJICH FUNGOVÁNÍ

Motto: My vlastně vůbec neexistujeme.

(Edna Adan Ismail o postavení Somalilandu)

Na základě induktivního usuzování, můžeme některé problematické aspekty fungování Somalilandu, o kterých hovoří Edna Adan Ismail (2008) označit za problémy, které je potenciálně možno najít i u dalších neuznaných a částečně uznaných států. Je však třeba si uvědomit, že Somaliland je v tomto ohledu kvůli naprosté absenci uznání poněkud extrémním případem. Některé alespoň částečně uznané státy mohou mít postavení v určitých ohledech snazší, případně u nich mohou některé problémy zcela chybět.

Je třeba si uvědomit, že mezinárodní právo, resp. jeho nejzákladnější ustanovení obvykle platí i ve státech bez širokého uznání, aby se zabránilo vzniku právního vakua, které by mohlo mít závažné důsledky, neboť lidé se rodí a umírají bez ohledu na oficiální status dané entity. (Crawford, 2006) Asi tím nejzásadnějším problémem států s omezeným uznáním tedy je nerovné postavení v mezinárodním systému a nemožnost jednat s ostatními státy jako rovný s rovným. Z hlediska ostatních států, neuznané státy v podstatě neexistují a na jejich území a populaci je nahlíženo jako na součást jiného státního celku.

Uzavírání mezinárodních dohod a smluv je prakticky nemožné bez toho, aby se státy vzájemně uznávaly, resp. by taková dohoda pravděpodobně implikovala vzájemné uznání. S tím souvisí nedostupnost rozvojové pomoci, a to ať už bilaterální nebo multilaterální. Poměrně problematický je také omezený přístup do mezinárodních organizací. Vstup samotný sice nebývá podmiňován širokým mezinárodním uznáním, ale obvykle o přístupu dalších zemí rozhodují stávající členové, kteří ve svém rozhodnutí zohledňují i celkovou politiku vlastního státu. To ve výsledku značně snižuje pravděpodobnost přijetí státu, který rozhodující se stát ani neuznává a nemá s ním navázány diplomatické vztahy. Vyloučení z členství v mezinárodních bankovních institucích má pak dalekosáhlé důsledky v oblasti rozvoje země. Zejména chudé země se pak potýkají s nedostatečnými financemi pro budování infrastruktury a kapacit, které by umožnily další rozvoj. Absence infrastruktury může komplikovat, v krajních případech i zcela znemožňovat využití vlastního potenciálu a přírodních zdrojů.

Země s minimálním uznáním, které však používají vlastní měnu a pasy, se obvykle potýkají s problémy v oblasti mezinárodní mobility obyvatelstva, neboť jejich pasy, pasy neuznaných států, nejsou považovány za platný cestovní doklad. Nemožnost (vy)cestovat má pak sekundární důsledky např. v oblasti remitencí či vzdělání obyvatelstva. Také fungování poštovních služeb může být značně komplikované, neboť mezinárodní tok poštovních zásilek zprostředkovává Světová poštovní unie⁴⁹ (UPU), mezinárodní organizace, jejímiž členy mohou být jen suverénní státy. Státy s omezeným uznáním, tak musí svou poštu vést přes třetí státy, protože UPU neumožňuje přímé doručování; například v případě neuznaného Somalilandu je zprostředkovatelem Etiopie, u Severního Kypru pak Turecko, palestinská pošta naopak proudí přes Jordánsko. Takovýchto a dalších problémů bychom při hlubším zkoumání našli ještě daleko více a bezpochyby by stály za hlubší analýzu v samostatné práci, pro naši potřebu však bude stačit tento hrubý nástin.

---

⁴⁹Zkratka anglického názvu *Universal Postal Union*.

4. ROLE MEZINÁRODNÍHO SPOLEČENSTVÍ V PROCESU UZNÁVÁNÍ NOVÝCH STÁTŮ

Tato kapitola se zaměří na roli mezinárodního společenství, kterým autorka obecně míní rodinu široce uznaných států, dále pak různé mezinárodní organizace a konkrétně pak OSN, na jejímž příkladě si ukážeme některé obecné charakteristiky důsledky členství v takovéto organizaci pro mezinárodněprávní status, resp. uznání suverenity daného státu.

Je třeba si uvědomit, že mezinárodní systém jako celek a prostředí mezinárodních organizací představují dva rozdílné regulační rámce z hlediska existence a působení států. V praxi je existence států upravována všeobecným mezinárodním právem, zatímco členství v organizaci je regulováno jejími vlastními pravidly, jako je tomu např. v OSN, které se řídí pravidly Charty OSN.

4.1. MEZINÁRODNĚPRÁVNÍ UZNÁNÍ A ČLENSTVÍ V OSN

V úvodu kapitoly je nutno zdůraznit, že otázka státnosti se odlišuje od otázky členství v OSN, což si můžeme doložit na příkladech z historie OSN. (Cerone 2011) Švýcarsko je dlouhá desetiletí považováno za suverénní stát bez ohledu na to, že do OSN vstoupilo až v roce 2002, z čehož vyplývá, že je možné být nezávislým státem a zároveň nebýt členem OSN. Druhým případem je Indie, která byla plnoprávným členem OSN již od jeho založení v roce 1945. V té době však ještě fungovala pod správou Spojeného království a nebyla zcela nezávislým státem, což naopak potvrzuje, že je možné být členem OSN i bez plné suverenity.

Podíváme-li se na členství v OSN konkrétněji, zjistíme, že je řešeno v kapitole II Charty OSN, přijímání nových členů pak přímo jejím VI. článkem, který stanovuje, že:

„1. Členství v OSN je otevřeno všem mírumilovným státům, které přijmou závazky vyplývající z Charty a, jsou dle mínění Organizace schopny a přející nést tyto závazky.

2. Přistoupení takového státu do OSN podléhá rozhodnutí Valného shromáždění jednajícího na základě doporučení Rady bezpečnosti.“⁵⁰

---

⁵⁰ V původním anglickém znění doslova: *1. Membership in the United Nations is open to all other peace-loving states which accept the obligations contained in the present Charter and, in the judgment of the Organization, are able and willing to carry out these obligations. 2. The admission*

Z výše uvedeného vyplývá pět podmínek, které jsou nezbytné, ale zároveň postačující k získání členství. (Aufricht 1949) Žadatel musí: (1) *být stát*, (2) *být mírumilovný*, (3) *přijmout závazky Charty*, (4) *být schopen tyto závazky plnit*, a (5) *být ochoten je plnit*.⁵¹ Naplnění těchto podmínek je předmětem posudku Organizace, resp. Valného shromáždění, ale to až a pouze poté, co je žádost o členství schválena a doporučena Radou bezpečnosti.⁵² (OSN 2013b) Ani naplnění těchto kritérií však nevede k automatickému získání členství, či případnému závazku OSN žadatele přijmout. Samotné přijetí je otázkou dalšího rozhodování politických orgánů a členů OSN, jejichž kolektivní rozhodnutí o přijetí⁵³ či nepřijetí je odrazem jednak splnění či nesplnění výše zmíněných kritérií, ale také, a to zejména, politického uvážení jednotlivých států. (Aufricht 1949) Rozhodování jednotlivých států je založeno na specifických faktorech, včetně reflexe zahraniční či jiné politiky vlastního státu.

V praxi má tedy kterýkoli ze stálých členů Rady bezpečnosti možnost zablokovat žádost státu o členství v OSN, nemůže však ovlivnit faktické nabytí státnosti dané entity a jejího uznání dalšími státy nebo jim zabránit v diplomatickém uznání nového státu a navázání vzájemných vztahů v prostoru mimo OSN. (Cerone 2011)

V Chartě OSN ale nenacházíme žádnou zmínku o tom, že by jedním z nezbytných předpokladů členství mělo být i široké mezinárodní uznání. Členství tak teoreticky může získat i *de facto* stát disponující jen minimem uznání, pakliže splňuje zbylé čtyři podmínky a podaří se mu získat souhlas potřebné většiny členských států. V tomto ohledu Quincy Wright (1950) zdůrazňuje, že je právně nepřípustné podmiňovat členství v mezinárodní organizaci jakýmkoli individuálním vyslovením uznání, neboť, na rozdíl od kolektivního rozhodnutí členů ohledně přistoupení nového státu, a tedy i jeho uznání za účelem členství v organizaci, je diplomatické uznání státu jiným státem aktem čistě individuálním, a tedy i vycházejícím z individuálních motivací a zájmů. Ve stejném duchu se vyslovuje i Aufricht (1949), když uzavírá, že „*Stát může být v mezinárodněprávním systému rozeznán za*

---

of any such state to membership in the United Nations will be effected by a decision of the General Assembly upon the recommendation of the Security Council.

⁵¹ Tento výklad čerpá z posudku Mezinárodního soudního dvora z 28. května 1948. <http://www.icj-cij.org/docket/files/3/1823.pdf>

⁵² Procedura přijímání nových členů: <http://www.un.org/en/ga/about/ropga/adms.shtml>

⁵³ Přijetí nového člena OSN je považováno za otázku zásadního významu, a proto vyžaduje schválení 2/3 většinou přítomných a hlasujících členů („...*the General Assembly... shall decide, by a two-thirds majority of the members present and voting, upon its application for membership*“) (Rules of Procedure, XIV. Admission of New Members to the United Nations)

<http://www.un.org/en/ga/about/ropga/adms.shtml>

účelem působení v organizaci, a to i přesto, že není uznán jednotlivými členskými státy organizace.“

Obecně můžeme říci, že členství v mezinárodní organizaci implikuje uznání státu, resp. vlády danou organizací, pouze za účelem členství. (Aufrecht 1949) V praxi si tuto skutečnost můžeme ukázat na příkladu situace ustavující hned několik precedentů. Roku 1947 Indie získala nezávislost a zároveň se od ní oddělil Pákistán. Indie, toho času člen OSN, byla považována za nástupnický stát, u kterého nedošlo k zásadní změně mezinárodního statusu, a bylo jí tedy ponecháno i plné členství v OSN. Naproti tomu, Pákistán byl shledán zcela novým státem, vzniklým v důsledku odtržení, a tedy bez právních nároků původního státu. Bylo proto třeba, aby si o členství v OSN nově zažádal. Navzdory tomu, že ještě nedisponoval uznáním všech tehdejších členů⁵⁴, byl záhy přijat do specializovaných agentur jako je FAO, ILO, WHO, a nedlouho nato získal také plné členství v OSN.⁵⁵ (OSN 1962)

Přijetí státu či vlády ke členství v mezinárodní organizaci však nepředstavuje jeho implicitní uznání, ať už *de facto* či *de jure*, ze strany všech dalších členů organizace.⁵⁶ Vezmeme-li však v úvahu, že základní podmínkou Charty OSN je, že „ (...) členství je otevřeno všem (...) státům (...)“, pak vyslovení souhlasu s přijetím žadatele do OSN logicky implikuje uznání faktické existence státnosti žadatele ze strany vyslovujícího se státu, nikoli však uznání diplomatické. Na druhou stranu však hlasování proti vstupu žadatelského státu nemusí nutně znamenat neuznávání jeho suverenity či diplomatické neuznávání. Praxe také ukazuje, že OSN může kolektivně doporučit svým členům určitý postup v oblasti vyslovení uznání vládě, jako tomu bylo například v roce 1948, kdy Valné shromáždění doporučilo uznat vládu Korejské republiky jako jedinou právoplatnou korejskou vládu. (OSN 1948)

System OSN však skýtá i možnosti pro zapojení nečlenských subjektů, a to v rámci, který není definován v Chartě OSN, ale vychází z letité praxe. Jedná se o status pozorovatele, popsany v tzv. *Modré knize OSN* (OSN 2013a), který má čtyři lišící se kategorie a umožňuje různým mezivládním a mezinárodním organizacím, entitám a nečlenským státům účastnit se zasedání Valného shromáždění, ovšem bez práva hlasovat.

---

⁵⁴ V té době nebyl kvůli hraničnímu sporu uznán např. Afghánistánem.

⁵⁵ Celý proces vstupu Pákistánu je zmapován v dokumentu DOCUMENT A/CN.4/149 AND ADD.1 The succession of States in relation to membership in the United Nations: memorandum prepared by the Secretariat. Dostupný zde: http://untreaty.un.org/ilc/documentation/english/a_cn4_149_add1.pdf

⁵⁶ Ve stejném duchu hovoří i Quincy Wright (1950:552) v souvislosti s přijetím Jemenu v roce 1947.

4.2. PŘÍKLAD STÁTU PALESTINA

Po druhé světové válce, se OSN pokusila navrhnout plán na uspořádání Palestiny po konci britské správy. Plán zahrnoval rozdělení Palestiny a vytvoření 3 územních celků – samostatného Státu Izrael, Státu Palestina a města Jeruzalém s mezinárodním statutem; byl přijat rezolucí Valného shromáždění 181 z 29. listopadu 1947. (OSN, 1947) V praxi však k jeho realizaci nedošlo, neboť v oblasti vypukl dodnes trvající konflikt a území původně přiřknuta Palestinskému státu jsou od roku 1967 okupována Izraelem. Nezávislost Státu Palestina byla jednostranně vyhlášena Národní radou Organizace pro Osvobození Palestiny (OOP) 15. listopadu 1988, a to v palestinských hranicích z roku 1967. Podstatné ale je, že tou dobou neměla OOP žádnou kontrolu nad proklamovaným územím a setrvala v tuniském exilu. (Baar 2002)

Dne 22. listopadu 1974, bylo rezolucí Valného shromáždění č. 3236 *Question of Palestine*, přiznáno Palestincům právo na sebeurčení a národní nezávislost a suverenitu. (OSN 1974c) Téhož dne získala Palestina své zástupce v OSN a to prostřednictvím Organizace pro osvobození Palestiny, který byla coby legitimní zástupce palestinského lidu, přizvána k účasti na jednáních Valného shromáždění jako pozorovatel. (OSN 1974b)

Tento status jí byl nabídnut s pozicí *pozorovatelské organizace* mající stálé zastoupení u OSN. S proměňující se palestinskou situací a vyhlášením nezávislosti se Valné shromáždění rozhodlo nahradit v OSN používané označení zástupců z *OOP* jen na *Palestina*, ovšem bez změny statusu, a to s platností od 15. prosince 1988. (OSN 1988) V průběhu let se pozorovatelský status Palestiny coby organizace prakticky srovnal s pozicí pozorovatelského státu, což také reflektoval Sekretariát OSN a rozhodl se Palestinu překlasifikovat z organizace na *entitu* se stálým zastoupením u OSN. (Cerone 2011).

Dva měsíce poté, co Valné shromáždění OSN přijalo konsensem posledního nového člena – Jižní Súdán, podal Stát Palestina prostřednictvím Mahmouda Abbase 23. září 2011 žádost o plné členství v OSN. (OSN 2011) Nutno podotknout, že žádost byla předem odsouzena k neúspěchu, neboť pro zařazení do hlasování o přijetí je třeba doporučení Rady bezpečnosti OSN, kde byl již předem jasný zamítavý postoj ze strany Spojených států, stálého člena Rady, související s jejich nadstandardními vztahy s Izraelem. (Luxner 2011) Přesto se jedná o zásadní okamžik, na který později odkazuje i např. níže zmíněná rezoluce opětovně měnící pozorovatelský status Palestiny. Podání

žádosti navíc ukazuje i novou tvář palestinského vedení, které se v důsledku krachu mírových jednání, odklání od jednání u kulatého stolu a začíná směřovat k unilaterální pozici a k internacionalizaci izraelsko-palestinského konfliktu v OSN. (Kubíková 2012)

K zatím poslední, a pro Palestinu významem velmi zásadní, změně došlo 29. listopadu 2012, kdy byl rezolucí A/RES/67/19 Permanentní pozorovatelské misi Palestiny u OSN⁵⁷ přiznán status *nečlenského pozorovatelského státu*. (OSN 2012) S palestinskou žádostí o povýšení statusu na *nečlenský pozorovatelský stát*, která byla podána navzdory předem jasnému nesouhlasu ze strany Spojených států, souhlasilo celkem 138 zemí, devět zemí včetně České republiky hlasovalo proti a 41 států se zdrželo hlasování. (Česká televize, 2012) Změna byla tedy odhlasována více než 2/3 hlasů všech členů. Povýšení na nečlenský pozorovatelský stát nemá zvlášť významné praktické důsledky v oblasti hlasování, neboť žádný z pozorovatelů, ať už se jedná o organizaci, entitu či nečlenský stát, nemá hlasovací právo. Palestina se však touto rezolucí zařadila po bok Vatikánu, jehož státnost není zpochybňována. (OSN 2013a) Bezpochyby jde tedy o významný krok z hlediska palestinské státnosti, neboť země, které hlasovaly pro změnu statusu Palestiny na *nečlenský stát* tak nepřímou uznaly její státnost.

Kolektivní uznání státnosti ze strany Valného shromáždění má potenciálně významné právní důsledky. Je-li totiž Palestina široce vnímána a uznávána jako stát, pak by i v mezinárodněprávním systému měla mít nárok na práva náležící státům. (Cerone 2011) Ta zahrnují např. právo na ochranu před použitím síly jiného státu, právo na obranu v případě napadení, nepřijatelnost intervence do vnitřních záležitostí státu, imunitu státu a jeho představitelů, právní správu nad vlastním územím, ale také možnost členství v mezivládních organizacích, přístup k mezinárodním soudům jako je Mezinárodní trestní soud, a v neposlední řadě také možnost uzavírat smlouvy na mezistátní úrovni.

Získání označení stát můžeme bezpochyby vnímat jako první úspěch nové strategie palestinského politického vedení, které se v důsledku událostí arabského jara, rozhodlo přeorientovat strategickou koncepci boje za nezávislost a zintenzivnit jednostrannou zahraniční politiku. (Kubíková 2012) Rozehrálo tak na mezinárodní scéně novou diplomatickou hru s cílem rozšířit skupinu států uznávajících suverenitu Palestiny. Vzhledem k tomu, že se od roku 2011 Stát Palestina dočkal 18 nových uznání a posunu

---

⁵⁷ Oficiální stránky *Permanent Observer Mission of the State of Palestine to the United Nations* mapující vývoj Palestinského statusu na půdě OSN jsou k dispozici zde: <http://www.un.int/wcm/content/site/palestine/>.

v otázce statusu v OSN, můžeme soudit, že se jedná o strategii nadmíru úspěšnou. Přesto je zcela jasné, že dokud nedojde k ukončení již 60 let trvající izraelsko-palestinské ságy a narovnání vztahů s Izraelem, lze jen těžko očekávat, že by se Palestina mohla stát plnoprávným členem OSN.

ZÁVĚR

Tato bakalářská práce se věnovala oblasti vzniku a uznávání států v kontextu současného mezinárodního systému. Značná pozornost byla věnována teoretickému ukotvení celé problematiky, přičemž důraz byl kladen zejména na propojení teoretických konceptů s reálnými historickými a současnými případy. Analytická část se zaměřila na důsledky absence širokého uznání pro fungování *de facto* států a jejich postavení v mezinárodních vztazích, jež jsme si přiblížili na dvou charakterově rozdílných případech – Tchajwanu a Somalilandu. Roli mezinárodního společenství, pro potřeby této práce ztělesněného Organizací spojených národů, v uznávání států přiblížila poslední kapitola. Zároveň byly objasněny možnosti působení států s omezeným působením v takovéto mezinárodní organizaci a názorně vysvětleny na případu Státu Palestina.

Práce je založena na předpokladu, že mezinárodněprávní uznání je významným konstitutivním aktem, ne v tom smyslu, že by zakládal vznik státu, ale že jej uvádí jako nového člena do rodiny států a fakticky jej tak zapojuje do fungování mezinárodního systému. Autorka se také zaměřila na to, zda může stát s omezeným uznáním v systému fungovat třeba jen s částečnými omezeními a plně interagovat s ostatními jeho aktéry. Celý text směřoval k zodpovězení několika v úvodu stanovených výzkumných otázek, na něž se nyní blíže zaměříme.

V teoretické části jsme se zaměřili na dvě klíčové otázky: *Kdy je možno hovořit o vzniku nového suverénního státu z hlediska mezinárodního práva? Jakou roli hraje uznání státnosti nové entity ze strany mezinárodního společenství; jedná se o konstitutivní akt, nebo jen o potvrzení skutečnosti? Stává se entita státem až v důsledku získání širokého mezinárodního uznání?* Zde jsme zjistili, že v současném systému je za stát považována entita naplňující čtyři Montevidejská kritéria, a sice bez ohledu na to, zda je uznávána dalšími státy, neboť ve stávajícím diskurzu převažuje deklaratorní přístup ke vztahu uznání a státnosti, který ve stručnosti říká, uznání je jen *potvrzením* určité *reality*. V praxi tedy entita nabývá státnosti získáním určitých atributů, čímž se stává státem. Akt uznání je pak již jen výrazem skutečnosti, že uznávající stát existenci nového státu reflektuje a přijímá.

U otázky *zda lze politicky motivovaný akt uznání považovat za legitimní nástroj zahraniční politiky států* docházíme k závěru, že v zásadě ano, byť s některými drobnými výjimkami. Práce navíc prokázala, že s politicky motivovaným (ne)uznáním se v praxi setkáváme poměrně často. Frekvence výskytu zpolitizovaných uznání má vzestupnou

tendenci. Podíváme-li se na to z teoretického hlediska a uvědomíme si, že není nijak právně stanoveno, na základě čeho, kdy a za jakých okolností musí, resp. mohou státy vyslovit uznání nezávislosti, a že se jedná o akt náležící čistě do kompetence a rozhodování samotných států, nelze se ani politicky motivovaným uznáním vyhnout.

Na příkladech Somalilandu a Tchajwanu jsme potvrdili, že *široké mezinárodní uznání je základním předpokladem plnohodnotného fungování státu v prostředí mezinárodních vztahů*. Na prvním z nich vidíme situaci zcela neuznaného, ale *de facto* fungujícího státu, zatímco druhý případ mapuje možnosti státu s omezeným uznáním, byť nutno podotknout, že s minulostí poněkud odlišnou od ostatních *de facto* států, která se promítá do nestandardních vazeb s některými široce uznanými státy. Ať tak či onak, u obou vidíme značné limity v možnosti jejich působení v mezinárodních organizacích, včetně OSN, uzavírání bilaterálních i multilaterálních smluv s dalšími státy, zapojení do mezinárodní obchodní výměny, ale také v oblasti ochrany vlastního území apod. Můžeme tedy konstatovat, že široké mezinárodní uznání, jež by tyto státy zařadilo na úroveň ostatních, by tyto problémy eliminovalo. Tím jsme si také ve stručnosti zodpověděli i další výzkumnou otázku: *Jaké jsou důsledky absence širokého mezinárodního uznání?*, která je podrobněji rozpracována v kapitole 3.4. Zároveň jsme si naznačili odpověď na otázku *zda Je možné navzdory absenci uznání fungovat v mezinárodním systému jako plnohodnotný stát?*. Máme-li usuzovat na základě zkoumaných případů, pak dostáváme zcela jistě zápornou odpověď.

Poslední zkoumaná otázka týkající se *důsledků zapojení státu do struktur OSN pro oblast jeho státnosti a diplomatického uznání* je poněkud komplikovanější. Na základě analýzy Charty OSN můžeme konstatovat, že jen *stát* může být plnoprávným členem OSN, a to bez ohledu na počet států, jež s ním mají navázány diplomatické vztahy. Znění Charty také implikuje fakt, že je-li entita přijata za plnoprávného člena OSN, je považována v rámci organizace za stát, na podobu diplomatických vztahů s dalšími členy však toto přijetí vliv nemá, to je předmětem unilaterálního či bilaterálního vyjádření dotčených vlád. Vzhledem k podobě přijímací procedury, lze však jen těžko očekávat, že by stát s velmi omezeným počtem uznání prošel procedurou úspěšně.

Rozsah bakalářské práce neumožnil podrobnější analýzu některých fenoménů pojících se s uznáváním. Velmi zajímavé by například bylo širší zpracování samotného využití aktu uznání coby politického nástroje nebo zmapování využívaných způsobů

uznání. Na námi zkoumané téma tak lze bezesporu navázat a hlouběji jej rozpracovat například v diplomové práci nebo v případové studii některého ze států s omezeným uznáním.

PRAMENY A LITERATURA

PRAMENY

Afrol News. 2007. *Somaliland closer to recognition by Ethiopia*. 5. 6. 2007 (online)
Dostupné z: <http://www.afrol.com/articles/25633> (27. 3. 2013)

Česká televize, ČT24. 2012. *OSN uznalo státnost Palestiny, Češi byli proti*. 29. 11. 2012.
(online) Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/205625-osn-uznalo-statnost-palestiny-cesi-byli-proti/> (25. 3. 2013)

Evropská společenství. 1991. *Deklarace o Jugoslávii*.

Evropská společenství. 1991. *Obecné zásady uznávání nových států ve východní Evropě a v Sovětském svazu*.

Institut de Droit International. 1936. *La reconnaissance des nouveaux Etats et des nouveaux gouvernements*.

Kan, Shirley A., Wayne M. Morrison. 2013. *U.S.-Taiwan Relationship: Overview of Policy Issues*. Dostupné z: <http://www.fas.org/sgp/crs/row/R41952.pdf> (17. 3. 2012)

Ministry of Foreign Affairs, Republic of China (Taiwan). 2012. *Portal of Republic of China (Taiwan) Diplomatic Mission*. (online) Dostupné z: www.taiwanembassy.org

Montevidejská úmluva o právech a povinnostech států. 1933.

OSN, Rada bezpečnosti. 2011. *Application of Palestine for admission to membership in the United Nations*. (online)
Dostupné z: <http://unispal.un.org/UNISPAL.NSF/0/F6CF1ED25A5D8FE9852579170050C37F> (13. 3. 2013)

OSN, Sekretariát. 1962. *The Succession of States in relation to Membership in the United Nations - Memorandum prepared by the Secretariat*.
Dostupné z: http://untreaty.un.org/ilc/documentation/english/a_cn4_149_add1.pdf (8. 3. 2013)

OSN, Sekretariát. 2013. *Protocol and Liaison Service, No. 301* (Mar. 2011), “*Blue Book*”, U.N. Doc. *ST/SG/SER.A/301*. Dostupné z: <http://www.un.int/protocol/bluebook/bb301.pdf> (20. 2. 2013)

OSN, Valné shromáždění. 1947. Rezoluce 181 *Future government of Palestine*. (online) Dostupné z: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/038/88/IMG/NR003888.pdf?OpenElement> (3. 3. 2013)

OSN, Valné shromáždění. 1948. *The problem of the independence of Korea A RES/195(III)*. Dostupné z: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/043/66/IMG/NR004366.pdf?OpenElement> (13. 3. 2013)

OSN, Valné shromáždění. 1971. Rezoluce 2758 *Restoration of the lawful rights of the People's Republic of China in the United Nations*. (online) Dostupné z: [http://www.undemocracy.com/A-RES-2758\(XXVI\)/page_1/rect_485,223_914,684](http://www.undemocracy.com/A-RES-2758(XXVI)/page_1/rect_485,223_914,684) (20. 3. 2013)

OSN, Valné shromáždění. 1974. *Definition of Aggression, A/RES/29/3314 (XXIX)*. (online) Dostupné z: <http://www.un-documents.net/a29r3314.htm>. (3. 4. 2013)

OSN, Valné shromáždění. 1974. *Observer status for the Palestine Liberation Organization A/RES/3237*. (online) Dostupné z: <http://unispal.un.org/UNISPAL.NSF/0/512BAA69B5A32794852560DE0054B9B2> (3. 3. 2013)

OSN, Valné shromáždění. 1974. *Question of Palestine, A/RES/3236*. (online) Dostupné z: <http://domino.un.org/UNISPAL.NSF/0/025974039acfb171852560de00548bbe> (3. 3. 2013)

OSN, Valné shromáždění. 2012. *Status of Palestine in the United Nations A/RES/67/19*. Dostupné z: <http://unispal.un.org/UNISPAL.NSF/0/19862D03C564FA2C85257ACB004EE69B> (3. 3. 2013)

OSN, Valné shromáždění. 2013. *Rules of Procedure - XIV. Admission of New Members to the United Nations*. (online) Dostupné z: <http://www.un.org/en/ga/about/ropga/adms.shtml> (5. 3. 2013)

OSN, Valné shromáždění. 1988. Question of Palestine A/RES/43/177. (online) Dostupné z: <http://unispal.un.org/UNISPAL.NSF/0/146E6838D505833F852560D600471E25> (3. 3. 2013)

OSN. 1945. *Charta OSN*.

Qaran News. 2007. Somaliland Invited To The Commonwealth Summit In Uganda. 21. 11. 2007 (online) Dostupné z: <http://www.qarannews.com/2007/11/somaliland-invited-to-the-commonwealth-summit-in-uganda/> (20. 3. 2013)

The Bartlett Development Planning Unit. 2012. *International observation: elections in Somaliland*. (online) Dostupné z: <http://www.bartlett.ucl.ac.uk/dpu/news/somaliland-elections-2012> (12. 4. 2012)

LITERATURA

Adan Ismail, Edna. 2008. „Uznání Somalilandu brání neznalost jeho historie.“ *Mezinárodní politika* 32 (4): 17–19.

Aufricht, Hans. 1949. „Principles and Practices of Recognition by International Organizations.“ *The American Journal of International Law* 43 (4): 679–704.

Baar, Vladimír, Zuzana Houdková, Michal Želinský. 2010. *Problems of international-juridical recognition of de facto states*. Příspěvek z konference XXII sjezd České geografické společnosti, Ostrava 2010.

Baar, Vladimír. 2002. *Národy na prahu 21. století – Emancipace nebo nacionalismus?* Ostrava: Ostravská univerzita.

Baar, Vladimír. 2012. „Uznání širokým světovým společenstvím je alfa a omega dalšího politického života každé entity usilující o vlastní stát.“ *Mezinárodní politika* 36 (4): 30–34.

Borchard, Edwin. 1942. „Recognition and Non-recognition“ *The American Journal of International Law* 36 (1): 108–111.

Briggs, Herbert W. 1939. „De Facto and De Jure Recognition: The Arantzazu Mendi.“ *The American Journal of International Law* 33 (4): 689–699.

Colucci, Lamont. 2012. *The National Security Doctrines of the American Presidency: How They Shape Our Present and Future*. Santa Barbara: ABC-CLIO.

- Crawford, James. 2006. *The Creation of States in International Law*. Oxford: Clarendon Press.
- Crawford, James. 2013. *State*. (online) Dostupné z: www.mpepil.com (13. 3. 2013)
- Dixon, Martin. 2007. *Textbook on International Law*. New York: Oxford University Press.
- Dostupné z: http://konference.osu.cz/cgsostrava2010/dok/Sbornik_CGS/Politicka_a_kuturni_geografie/Problematika_mezinarodnepravniho_uznani.pdf (11. 2. 2013)
- Drulák, Petr, Petr Kratochvíl. 2009. *Encyklopedie mezinárodních vztahů*. Praha: Portál.
- Fürst, Rudolf. 2008. „Tchaj-wan čeká změna kursu.“ *Mezinárodní politika* 32 (4): 14–17.
- Heintze, Hans-Joachim, 2010. „Are De Facto Regimes Bound by Human Rights?“ pp. 267-275 in Institute for Peace Research and Security Policy at the University of Hamburg (ed.). *OSCE Yearbook 2009*. Baden-Baden: Centre for OSCE Research.
- Heintze, Hans-Joachim. 2009. *Are De Facto Regimes Bound by Human Rights?* (online) Dostupné z: <http://www.core-hamburg.de/documents/yearbook/english/09/Heintze-en.pdf> (5. 3. 2013)
- Henckaerts, Jean-Marie. 1996. *The International Status of Taiwan in the New World Order: Legal And Political Considerations*. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers.
- Hensel, Paul R., Michael E. Allison, Ahmed Khanani. 2006. *Territorial Integrity Treaties, Uti Possidetis, and Armed Conflict over Territory*. Příspěvek z Shambaugh Conference "Building Synergies: Institutions and Cooperation in World Politics," University of Iowa, 13.10. 2006. Dostupné z: <http://mailer.fsu.edu/~phensel/garnet-phensel/Research/iowa06.pdf> (27. 2. 2013)
- Hidden, John, Vahur Made, David J. Smith (2008). *The Baltic question during the Cold War*. New York: Routledge.
- Hillgruber, Christian. 1998. „The Admission of New States to the International Community.“ *European Journal of International Law* 9: 491–509.
- Hoch, Tomáš. 2011. *Možnosti rozvoje de facto států prostřednictvím humanitární pomoci rozvojové spolupráce a aktivit organizací občanské společnosti: Případová studie Abcházie*. Praha: European Science and Art Publishing.

Kelsen, Hans. 1941. „Recognition in International Law, Theoretical Observation.“ *The American Journal of International Law* 35 (4): 605-617.

Kubíková, Nataša. 2012. „Unilateralismus Palestinské samosprávy.“ *Mezinárodní politika* 36 (4): 21–23.

Luxner, Larry. 2011. „Push for Diplomatic Recognition Creates Tricky Precedents, Strange Bedfellows.“ *The Washington Diplomat*. 4. 5. 2011 (online). Dostupné z: http://washdiplomat.com/index.php?option=com_content&view=article&id=6921:push-for-diplomatic-recognition-creates-tricky-precedents-strange-bedfellows&catid=1065:february-2011&Itemid=468 (11. 2. 2013)

Marshall Brown, Philip. 1936. „The Recognition of New States and New Governments.“ *The American Journal of International Law* 30 (4): 689–694.

Marshall Brown, Philip. 1942. „The Effects of Recognition.“ *The American Journal of International Law* 36 (1): 106–108.

Oppenheim, Lassa, Ronald Roxburgh. 1920. *International Law: A Treatise – Peace*. New Jersey: The Lawbook Exchange.

Pegg, Scott. 1998. *De Facto States in the International System*. Institute of International Relations, The University of British Columbia. Dostupné z: <http://www.ligi.ubc.ca/sites/liu/files/Publications/webwp21.pdf> (12. 2. 2013)

Peterson, M.J. 1982. "Political Use of Recognition: The Influence of the International System," *World Politics* 34 (3): 324-52.

Potočný, Miroslav, Jan Ondřej. 2011. *Mezinárodní právo veřejné*. Zvláštní část. 6. Doplněné a rozšířené vydání, Praha: C. H. Beck.

Princeton University. *Stimson Doctrine*. (online) Dostupné z: http://www.princeton.edu/~acaney/tmve/wiki100k/docs/Stimson_Doctrine.html (4. 3. 2013)

Raič, David. (2002). *Statehood and the Law of Self-Determination*. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers.

Riegl, Martin. 2010. „Terminologie kvazistátů.“ *Acta Politologica* 2 (1): 57–71.

Riegl, Martin. 2012. „Mezinárodně neuznané státy: Typologie, mýty a realita.“ *Mezinárodní politika* 36 (4): 7–10.

Scheu, Harald Christian. 2004. „Suverenita státu v mezinárodním právu.“ *Mezinárodní politika* 28 (2): 4–5.

Scheu, Harald Christian. 2008. „Vznik státu a jeho uznání v mezinárodním právu.“ *Mezinárodní politika* 32 (4): 4–6.

Scheu, Harald Christian. 2012. „Dilema mezinárodního soudního dvora ve věci kosovské nezávislosti.“ *Mezinárodní politika* 36 (4): 4–7.

Trávníčková, Zuzana. 2012. „O státnosti a uznání státu v mezinárodním právu.“ *Mezinárodní politika* 36 (4): 27–29.

Wright, Quincy. 1950. „Some Thoughts About Recognition.“ *The American Journal of International Law* 44 (3): 548-559.

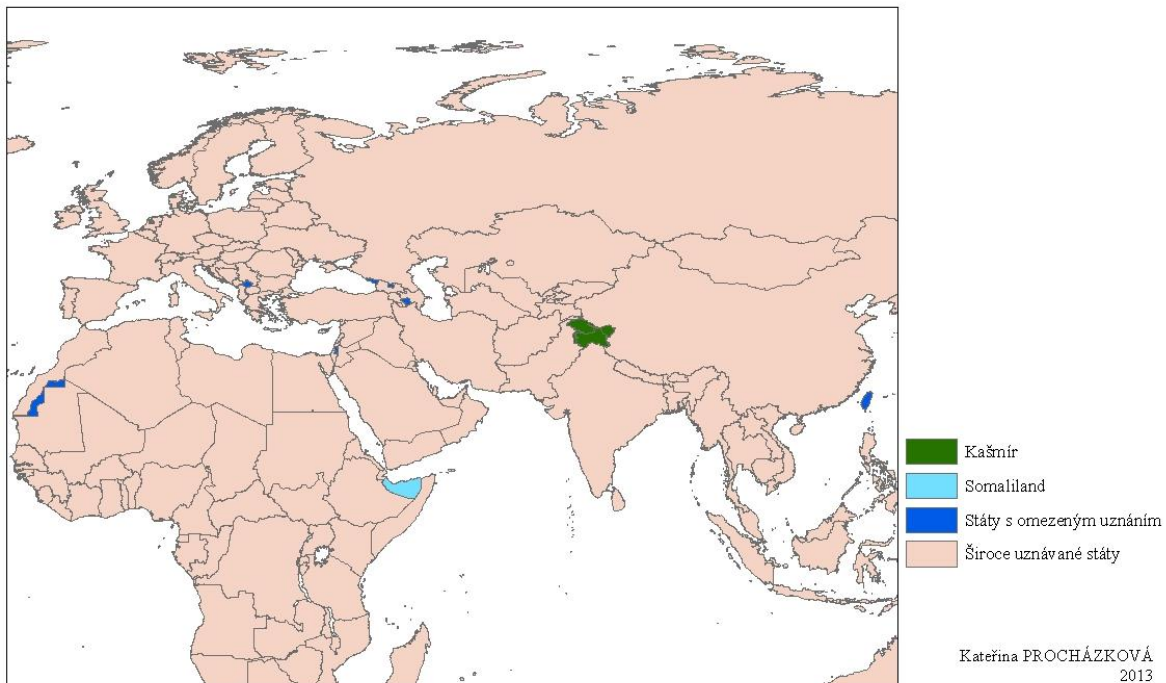
Yamali, Nurullah. 2009. *What is meant by state recognition in international law*. General directorate of international law and foreign affairs, Ministry of Justice, Turkey.

Záhořík, Jan. 2012. „Somaliland – paradox Afrického rohu“ *Mezinárodní politika* 36 (4): 13–15.

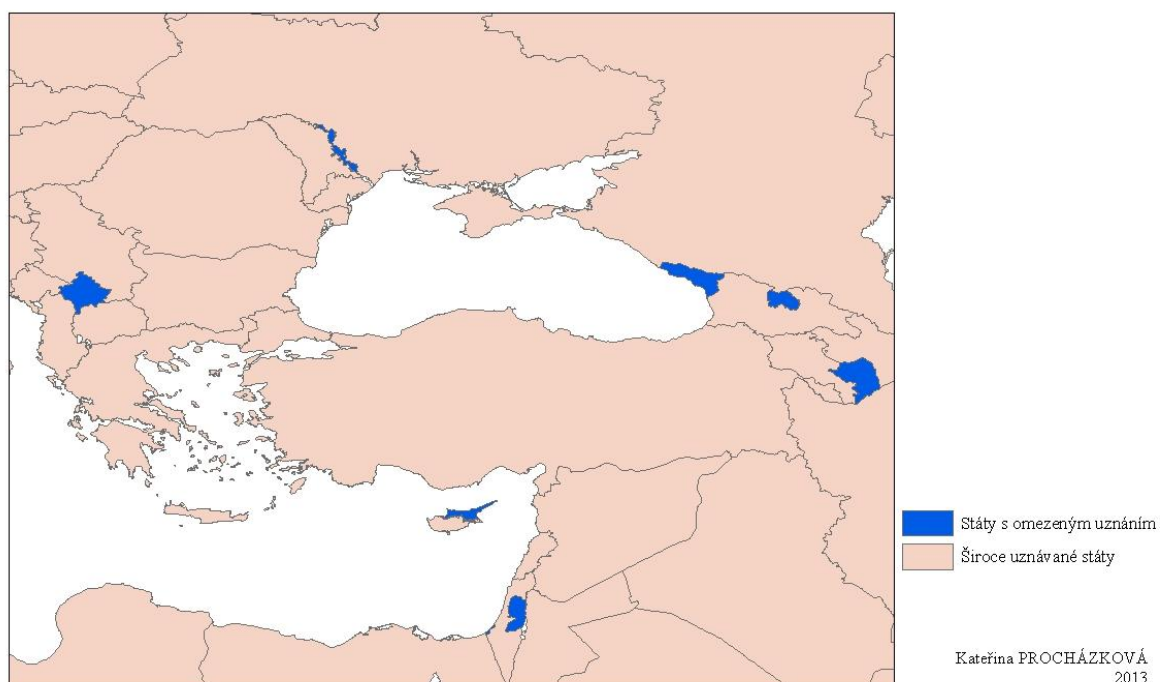
Zbořil, Zdeněk. 2004. „Mezinárodní právo a problémy suverenity“ *Mezinárodní politika* 28 (2): 3.

PŘÍLOHY

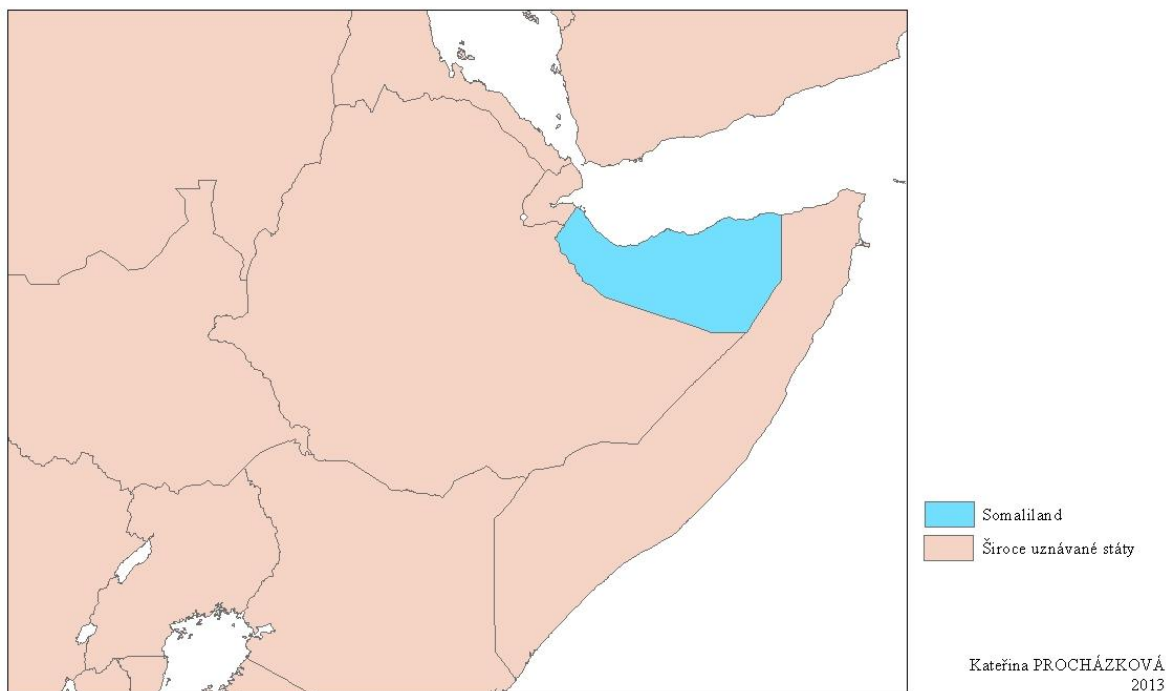
Mapa 1: Státy s omezeným uznáním v roce 2013

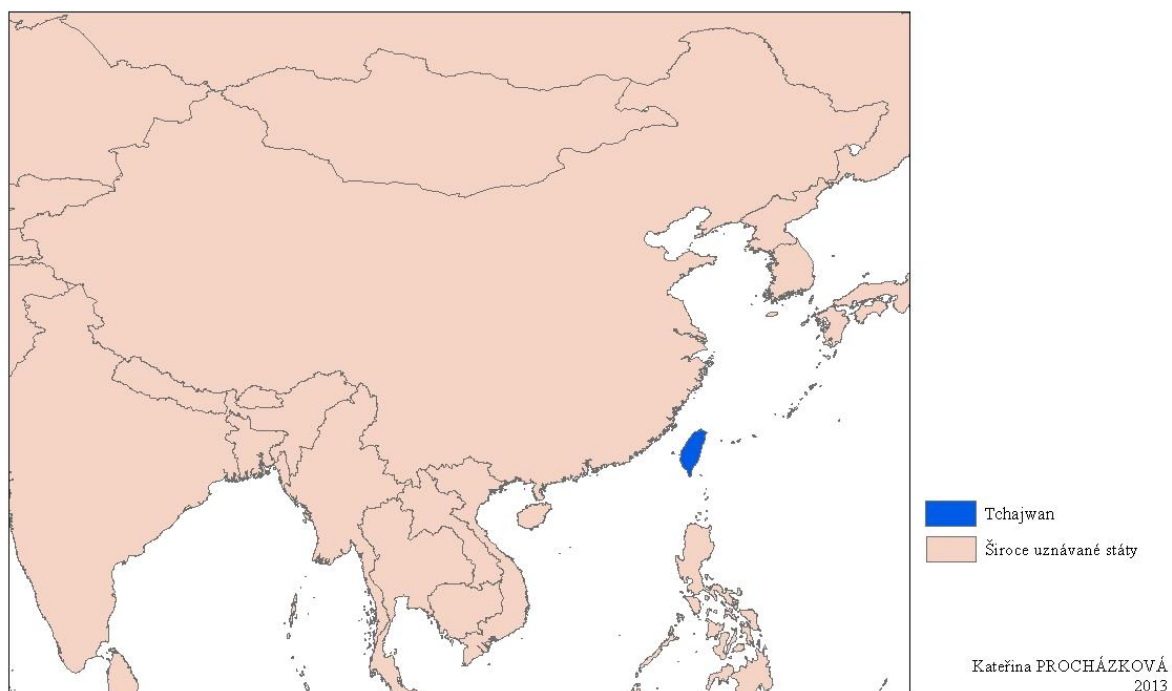
Mapa 2: Státy s omezeným uznáním v oblasti východní Evropy, Kavkazu a východního Středomoří v roce 2013

Mapa 3: Oblast Afrického rohu a Somaliland v roce 2013

Mapa 4: Tchajwan a Čína v roce 2013

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce zkoumá problematiku vzniku států a jejich uznávání v rámci současného mezinárodního systému. Zaměřuje se zejména na terminologické a teoretické ukotvení dané problematiky. Práce nabízí srovnání klasických teoretických přístupů ke vztahu uznání a státnosti, přičemž důraz je kladen především na reflexi teoretických konceptů v současné mezinárodní praxi. V souvislosti s tím, je podrobně definován jeden ze základních pojmů této práce, tedy koncept *státu* a možné způsoby jeho vzniku a zániku. Dále se práce zabývá způsoby vyjádření uznání a režimy uznání *de facto* a *de jure* a analyzuje také podmínky pro uznávání států přijaté Evropským společenstvím na začátku 90. let. Značná pozornost je věnována uznání coby politickému aktu, kde jsou vysvětleny hlouběji rozvedeny koncepty *podmíněného uznání*, *předčasného uznání*, *uspěchaného uznání*, *doktríny neuznání* a *nataženého uznávání*. Analytická část práce se zaměřuje na postavení států s omezeným uznáním v mezinárodním systému a na roli mezinárodního společenství v procesu uznávání nových států, tyto otázky jsou přiblíženy na základě případových analýz Tchajwanu, Somalilandu a Palestiny.

Klíčová slova: *de facto* stát, *de facto* režim, OSN, Palestina, Somaliland, stát, Tchajwan, uznání, vznik státu.

ABSTRACT

The bachelor thesis examines the issue of formation and recognition of States in the current international system. It focuses on the terminology and theoretical point of the issue. The work provides a comparison of classical theoretical approaches to relationship between recognition and statehood, with an emphasis put on reflecting the theoretical concepts in contemporary international practice. In this context, one of the basic concepts of this study, the concept of the state is defined and possible ways of formation are described as well. The work deals with ways of expressing recognition and differences between *de facto* and *de jure* recognition, furthermore it analyzes the conditions for the recognition of States adopted by the European Community at the beginning of the 90th years. Considerable attention is paid on recognition as a political act, where concepts of *conditional recognition*, *premature recognition*, *hasty recognition*, *the doctrine of non-recognition* and *prolonged recognition* are further explained and elaborated. The analytical part focuses on the position of states with limited recognition in the international system, and on the role of the international community in the process of recognition of new States, these questions are presented on the basis of case analyzes of Taiwan, Somaliland and Palestine.

Key words: creation of State, *de facto* State, *de facto* regime, UN, Palestine, recognition, Somaliland, State, Taiwan.